



Dubbelgångaren

Dubbelgångaren

historisk filosofisk tragedi i fem akter

Personerna:

Fem etablerade akademiker
Adolf Hitler, misslyckad konstnär
Thomas Mann, författare
Albert Einstein, vetenskapsman
Richard Strauss, komponist
Sigmund Freud, psykolog
Stefan Zweig, humanist
Fem soldater i första världskriget
(den femte är en ordonnans)
Fyra bayerska politiker
Friderike Zweig, Stefan Zweigs första hustru
President von Hindenburg
Josef Goebbels, nazist
Hermann Göring, dito
Wilhelm Furtwängler, dirigent
Neville Chamberlain, brittisk premiärminister
Benito Mussolini, italiensk diktator
Lotte Zweig, Stefan Zweigs andra hustru
Två brittiska socialtjänstemän
Bruno Walter, dirigent
Heinrich Himmler, nazist

Riksdagsmän, soldater, nazister (i akt 3 scen 1)
samt neutrala tågpassagerare (i akt 4 scen 3)

Pjäsen är en studie i den tysk-judiska tragedin 1914-1945.

Handlingen försiggår i Europa och Amerika.

Wiens etablerade akademiker, första världskrigets tyska skyttegravssoldater, de bayerska politikerna och de brittiska socialtjänstemännen kunde förslagsvis gestaltas av samma skådespelare.

Hitlerscenerna är tänkta som i början realistiska och seriösa för att småningom bli allt mer karikatyriska (akt 4 scen 1) och slutligen totalt spåra ur (akt 5 scen 1).

Vissa scener är direkt historiska, exempelvis akt 3 scen 1 och akt 4 scen 2-3, medan andra är direkt parodiska, framför allt mötet i München. Den viktigaste rollen är Hitler, som liksom verklighetens Hitler bör uppvisa hela skalan från löjlighet till vansinne. Den bästa rolltolkningen av Hitler någonsin var Charlie Chaplins.

Utom på historiska fakta bygger dramat på hur Stefan Zweig upplevde Hitler och hur han som humanist ställde sig till honom. Utom Stefan Zweigs egen tragedi ger därmed dramat även en psykologisk skildring av Hitlers karaktär och motivationer, hur han kunde anförtros all den makt han fick av tyska folket och hans oundvikliga urartande som diktator.

Copyright © Christian Lanciai 1985

Dubbelgångaren.

Akt I.

Scen 1. Wien.

Det inre av ett akademiskt palats. Fyra styrelseledamöter kring ett bord.
En femte kommer in.

Den femte (A) Mina herrar, det står en ung man här utanför som är mycket missbelåten över att ha blivit underkänd av akademien. Han insisterar på att få tala med er.

B Vem är den unge mannen?

A En viss Adolf Hitler.

B Jaså, den bråkstaken. Kör ut honom bara. Han är färdig här.

A Ursäkta mig, men jag har försökt. Han ger sig inte. Jag blir bara inte av med honom.

B Vad vill han då?

A Jag är rädd att han bara är här för att gräla.

B Nå, vi får väl behandla honom då. Vi har ju haft med okvalificerade dilettanter som inte insett sin begränsning förut, eller hur, mina herrar?

de andra Jo.

B Släpp in honom, eftersom han söker sanningen.

(Hitler släpps in.)

Nå, unge man, vad kan vi göra för er?

Hitler (efter en paus) Vad menar ni med att beröva mig min framtid?

B Unge man, det här är ingen teater. Låt oss inte överdriva. Er framtid är er sak. Det enda vi har att göra är att se till att skolan producerar fullgoda arkitekter.

Hitler Jag vet att jag är bättre som målare än som arkitekt, men för det är jag inte okvalificerad som arkitekt.

B Det är vår sak att bedöma den saken. Själv är ni alltför partisk för att rättvist kunna bedöma er förmåga i förhållande till andras. Och om ni är bättre som målare – varför söker ni då inte in i Konstakademien?

Hitler Det har jag gjort.

B Kom ni in?

Hitler Nej.

B Det förvånar mig inte.

Hitler Hur vågar ni vara så förmäten att ni menar er rättvist kunna bedöma min konst? Hur vågar ni ta er rätten att inverka menligt på en sann konstnärs öde?

B (skrattar, till de andra) Hör på den! Unge man, med all respekt för er stora dårskap, men ni blir aldrig någon konstnär. Ni saknar all originalitet, ni är vårdslös och har inget sinne för skönhet.

Hitler Menar ni att de kladdar bättre som i Frankrike målar färger utan konturer, djunglar utan proportioner och människor utan anatomi?

B Vi befattar oss lika litet med så kallade impressionister som med sådana äventyrare som ni, herr Adolf Hitler. Ni stör rytmen och harmonin med ert destruktiva självsvåld. Något annat än sådant i karaktärsväg har vi ej lyckats se i era inventioner. Lyd ett gott råd och skaffa er ett hederligt arbete.

Hitler Det är för min spetsiga näsas skull! Ni tror att jag är jude!

B Vad inbillar ni er?

Hitler Hela Wien sjuder av antisemitism, och ni gör mig till ett offer för den, bara för att min farfar kanske var jude!

B Seså, unge herr Hitler, ta er samman och hetsa inte upp er. Här sysslar vi inte med antisemitism. Faktum är, att flera av våra främsta understödjare och

ledamöter är judar själva. Ni är inte riktigt frisk. Jag råder er att uppsöka ett vilohem. Att hetsa upp er så där vållar bara oro och disharmoni i er omgivning.

Hitler Ni bereder mig mitt livs värsta förödmjukelse!

B Seså, unge man, jag sade ju er att detta var ingen teater. Ni spelar bara teater. För ut honom, Lubitsch. Han är färdig här.

Hitler (när han förs ut) En dag skall ni respektera mig!

B Det tvivlar jag starkt på, så som ni bär er åt. Ni kan ju inte umgås som folk.

Hitler Ni skall få se! En dag....(körs ut)

B Vilken skrikhals! Som om vi inte redan hade nog av nervösa överkänsliga och egocentriska konstnärer! Men när det kommer hit en drummel som inte ens kan dra en rak linje och som ändå menar sig vara överlägsen, så går det för långt. Han kan möjligen någon gång lära sig riva hus och göra det ordentligt, men den mannen kommer aldrig att kunna göra något konstruktivt. Jag hoppas han inte prövar in här fler gånger.

Scen 2. Schweiz.

Thomas Mann Nå, mina herrar, vad tänker ni egentligen om kriget?

Einstein En olycklig tillfällighet.

Mann Hade det kunnat undvikas?

Richard Strauss Nej. Det låg i luften.

Freud Jag är av samma mening. Indirekt önskade alla bildade och politiskt medvetna detta krig, och därför var det ingen som stoppade det.

Mann Vad anser du, Stefan?

Stefan Zweig Jag kan inte riktigt hålla med er andra. Det är riktigt att ingen gjorde något för att stoppa detta krig, och varför gjorde ingen det? Därför att ingen trodde på att ett sådant krig var möjligt. Ingen var så galen att han kunde tänka sig möjligheten av ett sådant krig. Ingen kunde ta det på allvar förrän det var ett faktum. Och fortfarande kan ingen ta det på allvar, och därför pågår det ännu.

Freud Nu sjunger han arior igen.

Mann Förklara närmare vad du menar. Menar du att det hade kunnat stoppas?

Zweig Om någon hade kunnat ana krigets verklighet hade hela mänskligheten som en man förhindrat det. Nu bara anades krigets verkliga ansikte av bara halva mänskligheten, som endast vagt uttryckte en skamsen fruktan, medan den andra halvan av mänskligheten blint lät sig ledas av ödet utan att fråga efter vart det bar hän.

Einstein Och vart bär det hän? Kriget är ett faktum, och det rasar som värst. Men det måste ta slut någon gång. Och vad kommer då?

Strauss Mera krig.

Freud Ja, så har det alltid varit. Det ena kriget har givit det andra. Det har bara varit en tidsfråga hur länge freden mellan två krig har varat.

Zweig Men kan inte detta krig anses vara så fruktansvärt att det måste väcka världen till besinning? Vi kunde ingenting göra för att förhindra kriget. Låt oss då i stället göra allt för att underblåsa den fred som måste komma efter kriget.

Strauss Vad kan vi göra?

Zweig Du som är musiker kan inte göra mycket annat än fortsätta musicera, men vår fysiker här i vår mitt har ett stort ansvar inför framtidens vetenskap, som han med sina överlägsna teorier kan leda i en bestämmande riktning.

Vår vän doktor Freud här kan knappast göra annat än analysera och dokumentera krigshetsarnas farliga undermedvetna när det redan är för sent, medan du och jag, Thomas Mann, som båda är författare bör se det som vår plikt att predika mot kriget. Men du har tyvärr redan ställt din penna i tysk-nationalistisk tjänst.

Mann Det har jag gjort av övertygelse.

Zweig Ingen klandrar dig. Jag hoppas bara att du slipper ångra det.

Mann Är du oförsämd?

Freud Bråka inte nu, mina herrar. Var det finns två judar finns det tre åsikter, och här är vi fyra judar, så visserligen finns det minst fem saker att bråka om, men blir världen bättre av det? Och det är ju världsförbättrare som ni vill vara och inte vanliga judiska bråkmakare.

Einstein Vad menar du egentligen själv om kriget, doktor Freud, du som är insatt i människosjälens djupaste skrymslen? Tror du att något gott kan komma av det?

Freud Förvisso. Världen blir av med mycket ont, mycket destruktiv energi, många ohälsosamma regeringar och får ett välbehövligt nytt politiskt ansikte – kort sagt, genom kriget har världen plötsligt inte haft det tråkigt längre för första gången på mycket länge. Den kommer att vakna upp och energiskt ta i tu med en ny verklighet. Det värsta som kriget kan medföra är att någon fattar en sådan kärlek till dess världsomvälvningsegenskap att han tar det som en förevändning till att så fort kriget är över börja förbereda nästa. Jag menar, att risken med att förändra världen så drastiskt som människan gör det nu är att hon sedan inspirerad av resultatet kan vilja förändra den ännu mera drastiskt.

Zweig Jag hörde av Romain Rolland att det går ett rykte om att det ryska kejsardömet redan har störtats.

Freud I så fall följer nog Tysklands och Österrikes monarkier inom kort med i fallet.

Zweig I så fall banar det väg för demokrati i hela Europa.

Freud Eller för någonting värre än demokrati.

Zweig Vad menar du?

Freud Har ni inte hört talas om socialismen, mina herrar? Det är den som har igångsatt detta krig och som ämnar ödelägga hela världen för att få behärska den. Den har börjat i Ryssland. Därifrån kommer den att vältra fram över hela Europa, om ingenting stoppar den. Men ingenting kan stoppa den. Ty den är mänsklighetens undermedvetna, och *det* tränger alltid fram vilka fatala konsekvenser det än kan medföra.

Einstein Ni talar profetiskt, herr doktor.

Mann Tyskland blir aldrig socialistiskt.

Freud Ingenting kommer att splittra Tyskland utom socialismen.

Strauss Jag tror inte heller att doktor Freud har rätt på denna punkt. Tyskland är alltför högmodigt för att någonsin kunna bli en socialiststat.

Freud Ingen socialism kan bli farligare än socialismen i det tyska högmodets gestalt.

Einstein Herr doktor, ni skrämmer oss.

Freud Det är meningen. Jag dryftade dessa tankegångar ingående med min lärjunge Carl Gustav Jung härom dagen, och han bekräftade mina värsta farhågor. Tyskland har ännu aldrig i historien fått möjlighet att spela ut sin fulla kompetens. Genom detta världskrig kommer Tyskland att få chansen. Och jag hoppas för min egen del att jag kommer att få slippa se hur Tyskland tänker utnyttja detta tillfälle.

Zweig Jag förstår er, doktor Freud.

Freud Roligt att någon gör det.

Strauss Jag betvivlar starkt berättigandet av sådana farhågor.

Freud Ni har anledning att ta avstånd från dem då ni som Wagners efterföljare själv rider högt på det tyska högmodet.

Mann Jag tar också avstånd från doktor Freuds spekulationer.

Freud Gör ni det, Thomas Mann? Då blir ni aldrig en god författare.

Einstein Jag tror det är bäst att vi skiljs såsom vänner medan tid är.

Zweig Men låt oss åter diskutera frågan så snart kriget är över.

Einstein En god idé. Då har säkert alla fått nya teorier att komma med.

Freud De gamla, som vi nu trampar varandra på tårna för, är då glömda för de nya, som vi då skall ha anledning att mera eftertryckligt trampa varandra på tårna för.

Zweig Låt oss nöja oss med det.

Mann Vad skall ni göra under tiden, doktor Einstein?

Einstein Vända upp och ner på alla konkreta begrepp som kan ge människorna småaktiga anledningar till krig. Och ni, herr författare?

Mann Ge Tyskland en ny identitet efter den som det kommer att förlora.

Freud Det kommer ni inte att lyckas med.

Mann Och vad tänker ni göra, doktor Freud?

Freud Ingenting.

Mann Ingenting?

Freud Nej. Ni förstår, felet med människan är att hon gör för mycket. Ni, Richard Strauss, kommer väl att fortsätta vulgarisera musiken i disharmonisk riktning i Wagnersk stil, men vad tänker *ni* under den närmaste tiden ägna er åt, Stefan Zweig?

Zweig Jag tänker skriva ett judiskt pacifistiskt drama riktat mot kriget.

Freud Det låter vettigt. Judendomen ensam har alltid överlevt alla krig. Den kommer till och med att överleva kristendomen.

Strauss Doktor Freud, ni spekulerar alltför mycket i det omedvetna.

Freud Det är mitt yrke.

Einstein Adjö, mina herrar.

Strauss Adjö, doktor Einstein. (*Einstein går.*)

Freud Adjö. Vi ses efter kriget. (*går*)

Zweig Förhoppningsvis i en nyktrare värld.

Strauss Nykter blir den aldrig så länge musiken finns.

Mann Er musik förleder världen. Musiken är en demonisk uppfinning att påverka det farliga undermedvetna med.

Strauss Jag vet.

Zweig Adjö, mina herrar.

Mann Adjö.

Strauss Adjö. (*De gå.*)

Scen 3. En löpgrav i kriget.

Soldat 1 Han är konstig, den där Hitler.

Soldat 2 Inbillar han sig verkligen att vi ska vinna kriget?

Soldat 3 Han är den enda optimisten i Tyskland.

Soldat 2 Jag har aldrig begripit mig på österrikare.

Soldat 4 Nej, dom ä ena riktiga asiater. Dom har alltid trott sig kunna diktera villkor för tyskarna fast vi alltid har golvat dem.

Soldat 1 Men den här Hitler är annorlunda. Honom golvar man inte.

2 Ingen skulle bli mer förvånad än jag om vi förlorade kriget så länge han levde.

1 Han har fått järnkorset.

3 Ja.

4 Pass på! Nu kommer han! Ta betäckning!

3 Lika dystert som alltid.

Hitler (in) Sitter ni och pratar illa om kriget nu igen?

4 Fan ta kriget och dig med! Det är tack vare såna som du som kriget aldrig tar slut!

Hitler Och det är tack vare sådana som ni som vi har riskerat att förlora det.

4 Så länge du lever får vi blöda och slåss i fyra år till utan att vi vinner.
Hitler Du ska få se att kriget blir avgjort vilken dag som helst. Vi har haft lysande framgångar hela våren och stått bara fem mil ifrån Paris....

3 Är du blind och galen, människa? Har du inte hört att Österrike kapitulera? Har du inte hört att Ludendorff blivit vansinnig? Har du inte hört att Amerikas trupper är oss fullkomligt överlägsna?

Hitler Jag tror inte att det finns amerikaner med i kriget som kämpar emot oss förrän jag får möta en sådan ansikte mot ansikte.

Har ni inte hört att vi har besegrat Ryssland? Vi har ju erövrat hela Ukraina! Hur kan vi då längre förlora, när vi äntligen kan koncentrera alla våra resurser på enbart västfronten?

3 Och vad säger du om Österrikes kapitulation?

Hitler Ett illvilligt rykte, som våra fiender sprider bara för att stäcka vårt mod. Ni går då på vad som helst, era klentrogna ynkryggar. Om någon kom här och försökte inbilla er att kejsaren begått självmord skulle ni omedelbart börja gråta och lägga ner vapnen och gå hem. Och när ni kom hem skulle ni till er förvåning få smörj av era fruar för att ni gick på sådana lösa rykten. Ni duger ingenting till. Ni tror ju på ingenting.

3 Tror du på nånting då?

Hitler Jag tror på Tyskland. Jag tror inte Tyskland kan förlora.

2 Det skall en österrikare till för att tro på Tyskland.

Hitler Tig, din imbecilla idiot! Sannerligen säger jag eder, de verkliga fienderna till Tyskland är inte fransmännen eller engelsmännen utan alla dem som uppfostrar alla våra défaitistiska rötägg! Vårt tyska folks verkliga vedersakare är alla de religiösa parasitmakarna, de socialistiska strejkledarna som hindrar vårt folk från att arbeta, de slappa lärarna som i stället för att ge någon moraliskt uppbygglig undervisning bara sitter och tråkar ut eleverna så att de ingenting lär sig och framför allt lättjespridarna framför alla andra: de giriga judarna, som bara utnyttjar och utsuger andra för att själva få kunna lata sig. Vad Tyskland skulle kunna bli stort och effektivt om man rensade ut alla parasiter och drönare som bara för att odla sin egen tröghet bromsar utvecklingen! Jag tål inga slashasar! Om de tyska ledarna var en aning mera intresserade av framtiden och en aning mer psykologiska, så att de kunde ha vett att utrensa alla odugliga byråkrater, så skulle vi vinna kriget i ett nafs!

2 Halleluja! Han predikar också.

4 Korpralen predikar.

Hitler Jag menar allvar! Ni ser mig som en däre och flinar åt mig, men det är er det är synd om, för ni vet inte själva hur dåligt regerade ni är. Om det fanns en smula omdöme i den tyska statens ledarskap så vore ni inte här, utan ni vore hemma vid era arbeten hos era familjer med ett ärorikt vunnet krig bakom er.

1 Och du själv då, Adolf Hitler? Vad gjorde du före kriget? Arbetade du duktigt? Studerade du flitigt? Försörjde du hederligt dina närmaste? Var du lyckligt gift?
(*De andra soldaterna skrattar.*)

Hitler Ni skrattar åt mig. I hela mitt liv har jag tänkt, vilket inte någon av er någonsin har gjort. Jag medger att jag aldrig har förvärvsarbetat, men i stället har jag utforskat livet och levt bland de fattigaste. Jag känner Wiens och Nürnbergs och Münchens kloaker, bakgator och unknaste ungarshotell. Jag kan livet. Jag kan människan. Jag kommer från botten. Ingen av er har gått in för att lära känna det mänskliga lidandets fulla vidd, men jag har gjort det. Jag känner folket, och den meriten slår i längden alla akademiska meriter, titlar och intyg. Genom mina psykologiska insikter har jag ett grepp om pudelns kärna i tyskhetens historia, en sak som ingen av er har något hum om, och ändå är den kunskapen den rätta vägen in i framtiden för Tyskland. Jag ensam kan ge Tyskland en värdig framtid.

2 Nu börjar han igen.

4 Tig, din snusmumrik, och gå och predika för fältprästen i stället.

3 Det är tur för oss att du aldrig blir mer än korpral, för om du blev det skulle du omvända alla européer till tyskendomen.

Hitler Vänta bara. Den dagen kanske kommer. Kriget är inte slut ännu.
(*en ordonnans kommer in*)

Ordonnansen Viktiga nyheter. Regeringen i Berlin har slutit vapenstillestånd med fienden.

1 Inga sådana skämt, tack. Det är inte roligt.

2 Det är förstås kejsaren personligen som har kapitulerat.

Ordonnansen Kejsaren är avsatt.

Alla Vad!

Ordonnansen Han har abdikerat. Det blir en demokratisk regering i Tyskland så småningom.

Hitler Vet hut, karl! Vad är det för amsagor du drar?

Ordonnansen Tyskland har kapitulerat på alla fronter.

Hitler Du ljuger, din skurk! Du är här för att utsprida allmän défaitism på uppdrag av någon hög jude eller marxist!

Ordonnansen Nej, jag är här på order från högkvarteret. Här är mina papper. Läs själva. Det är inte Hindenburg och Ludendorff som har kapitulerat, utan det är regeringen själv som har undertecknat freden. (*De ser på pappren.*)

3 Det är faktiskt sant.

Hitler Det får inte vara sant!

1 Det är sant.

2 Vi får fara hem. Hurra!

4 Hurra! (*2 och 4 dansar omkring arm i arm med varandra och tjuvar av glädje.*)

Hitler Sluta! Det är inte alls roligt! Det är en judisk komplott!

1 Du är alltid som minst roligt när du drar fram ditt judiska komplex, Adolf. Du vet mycket väl att vi alla vet att din farfar mycket väl kan ha varit jude, och du kan aldrig bevisa att han inte var det. Din näsa förråder ditt påbrå, det hjälper inte hur mycket du än försöker gömma den bakom din löjliga mustasch, och mest av allt är det ditt judiska hat som förråder ditt judiska blod.

Hitler (*flyger på honom skummande av raseri och tar honom om strupen*)
Du har ingen rätt att förolämpa min familj!

4 Han är galen.

3 Skilj dem åt! (*Man skiljer de stridande åt.*)

1 Hitler, din tönt, om du inte hade järnkorset skulle jag gärna ha befriat världen från din närvaro.

Hitler Så talar en tysk soldat till en som han tror att är jude. Jag är ingen jude. Ingen är mindre en jude i världen än jag. Jag är fläckfri. Den som tror att jag är jude skrattar jag ut!

1 Om du någonsin får en hög position så skall i proportion därtill du bli utskrattad av världen för dina judiska grillers skull.

Hitler Skrattar bäst som skrattar sist.

1 Du är sannolikt den enda på hela fronten som inte är glad åt att kriget är över utan som hellre vill fortsätta slåss och till och med tvinga dina egna landsmän att fortsätta slåss.

Hitler Är jag då den ende att uppleva den oerhörda skymf mot Tysklands stolthet och ära som detta fredsbeslut innebär? Hade Ludendorff och Hindenburg fått bestämma hade det aldrig blivit fred! Vi höll ju på att vinna! Det är judarna i riksdagen! De kan med sina pengar och sin list genomföra vilken korrupktion som helst!

3 Nu är han där igen.

Ordonnansen Det är inte så. Österrike har nödgats kapitulera, och om Tyskland vill slippa få kriget in på sitt eget område och se sina städer förstöras måste det sluta fred nu. Vårt lands krafter är uttömda, medan de allierades och Amerikas bara växer. England har besekrat Turkiet, som är fullkomligt upplöst. Bulgarien har också kapitulerat. De allierade har hotat tränga in i Tyskland söderifrån genom Österrike och München.

Hitler Det är ju absurt! Tysklands krafter kan aldrig uttömmas! Ludendorff hade aldrig tillåtit en sådan neslig moralisk bankrutt! Detta hade aldrig hänt om andra än slashasar hade fått bestämma! Regeringen är mutad av judar och utlänningar!

Ordonnansen Var försiktig med vad ni säger, herr korpral. Ni kan förlora er soldatpension.

Hitler Jag skulle hellre ha dött än upplevat denna dag. Skall Tyskland falla och jag stå ensam kvar? Aldrig! Tyskland får aldrig och skall aldrig falla! Aldrig skall jag vila innan Tyskland har fått sin fulla upprättelse!

3 Nu yrar han igen.

4 Dra åt fanders, din galning! Det hade kanske aldrig blivit krig om vi hade sluppit sådana idioter som du och kejsaren.

Hitler Vänta bara! Jag skall väcka er alla till besinning innan den dagen är slut som börjar nu!

3 Vilken dag?

Hitler Den dag, vars gryning vi inte har sett ännu men som skall komma för Tyskland.

1 Kom, låt oss gå. Låt honom vara ensam med sitt älskade krig.

(*De andra går.*)

Hitler Vi har just inträtt i natten, men jag ensam vet, att denna natts yttersta vanära och mörker skall leda till den starkaste ljusaste klarhet och dag som världen har skådat. Och jag är den som skall dra upp denna begravda sol och detta begravda Tyskland ur djupet. (*går*)

Scen 4. I Schweiz.

Strauss Nå, mina herrar. Här är vi nu igen. Kriget är slut. Vad gör vi nu?

Zweig Vad kan vi annat göra än att reflektera över den stora förintelsen?

Mann Den gamla världen har gått under, men ur den har det fötts en ny.

Zweig Håller du fortfarande fast vid din nationalism, Thomas Mann?

Mann Jag är övertygad om att den nu behövs mer än någonsin. Aldrig har nationalistisk uppbyggelse varit angelägnare för Tyskland än nu. Tyskland är i alla fall det land som drabbats hårdast och orättvisast av alla nationer.

Zweig Näst efter Österrike.

Mann Ja, men Tyskland är en större nation, och därför blir också Tysklands lidanden större. Österrike är ju reducerat till nästan ingenting. Det ville ju knappt ens fortsätta existera efter huset Habsburgs fall. Men Tyskland kan aldrig upphöra med att existera vad som än händer.

Freud Ja, ditt sätt att medverka till Tysklands uppbyggelse är i alla fall ofarligt, herr författarkollega. Aldrig har tyskhetens civiliserade ram varit lösare än nu, och du håller dig i alla fall inom ramen.

Zweig På många sätt är det en fantastisk tid som börjar nu. Aldrig har Europa haft ett så konstruktivt politiskt utgångsläge som det har nu.

Mann Hur menar du?

Zweig Jag menar att hela Europa är fullkomligt pacificerat. Dess arméer är sönderslagna, alla dess stora nationer har fått sin makt krossad, ingen nation i

Europa är längre farlig för sin granne, och alla diktaturer är reducerade till demokratier.

Einstein Så du ser ingen fara i kommunismen, Bela Kuns terror i Ungern och de socialistiska terrorkuppförsöken i Bayern?

Zweig Kommunismen och socialismen är en filosofi och inte någon politik. Sovjetunionen har självmant låtit Polen, Litauen, Letland, Estland och Finland bli självständiga efter socialistrevolutionen och erkänt dem som fria stater. Man kan inte ta parti emot Sovjetunionen utan att göra sig skyldig till orättvisa. Jag är helt övertygad om att Ryssland genom Världskriget fått lida mycket mer än Österrike och Tyskland tillsammans.

Einstein Den bästa filosofi i världen kan bli lidande av att den får politisk makt. Det är ett faktum att Sovjetunionen fortfarande är en diktatur om än den är den sista kvarvarande diktaturen i Europa.

Strauss Doktor Einstein vill påstå att diktaturer alltid är farliga. Och jag menar också att man aldrig får blunda för dem.

Mann I så fall är ingenting farligare för Tyskland än alla socialdemokrater och kommunister som vill upprätta en tysk socialiststat efter ryskt mönster.

Strauss Du sa det. Tyskland har aldrig varit i större social och politisk fara än vad det är nu.

Freud Ni borde vid min själ bli politiker allihop. Ni är lika nyktra och idealistiska som Weimarrepubliken.

Zweig Gud bevara vår vän Walter Rathenau som gav oss den.

Strauss Du är alltför pro-judisk, Stefan Zweig. Det kan ge dig dåligt rykte.

Zweig Hur då, menar du?

Strauss Du kan ge intryck av att vara något ensidig i din kulturuppfattning.

Zweig Faktum är att ingenting har betytt så mycket för den tyska kulturens uppsving under 17- och 1800-talen som den tyska judendomens utveckling. Ingen beundrade och hjälpte judarna i Tyskland mer än Goethe, som är intimt förknippad med både Moses och Felix Mendelssohn. Det som Lessing påbörjade och Goethe fortsatte fullkomnades under 1800-talet, och vi är alla här utom du, Richard Strauss, barn av den tyskspråkiga judendom som nått en lika unik och universell ställning i Tyskland som den sefardiska judendomen nådde i Spanien under medeltiden. 1800-talets tyska andliga odling har nått högre höjder än vad någon annan nation i världen har kunnat uppvisa, och det har kunnat ske genom ett synnerligen fruktbart samarbete mellan judendom och kristendom. Judendomen är i Tyskland öppnare, liberalare och mera universell än vad den är någon annanstans i världen.

Einstein Vi måste medge att han har rätt.

Freud Ja, vi har nått en så hög nivå att vi inte kan nå någon högre. Härifrån kan det endast bära utför.

Mann Hör på den olyckskorpen!

Strauss Förklara vad ni menar, herr professor.

Freud Jag drar mina slutsatser ur historiska fakta. Den israelitiska judendomen nådde sin höjdpunkt i och med byggandet av Salomos tempel, vilket följdes av Salomos omedelbara moraliska förfall och staten Israels splittring.

En ny höjdpunkt nåddes i och med byggandet av Herodes tempel, som på nytt omedelbart följdes av Jerusalems undergång.

En ny höjdpunkt nåddes i Spanien under medeltiden,

varpå Ferdinand och Isabella utrotade den spanska judendomen 1492.

En ny höjdpunkt nåddes i Tyskland under 1800-talet...

(*tystnad*)

Einstein Jag hörde senast idag en pamflett uppläsa som lade skulden för det förlorade kriget på judarna.

Strauss Det är skönt att slippa vara jude.

Einstein Det är skönt att ha en sådan som du ibland oss judar, herr Strauss, även om jag föredrar Bach.

Zweig Faktum är dock att Weimarrepubliken existerar och fungerar och att den är god. Så länge den består har ingen jude i Tyskland eller Österrike något ont att frukta.

Freud Man kan aldrig vara nog rädd. Frukten är alltid berättigad. Det är tryggare att frukta och ha någonting att frukta och veta vad man fruktar än att bli tagen av skrällen på sängen när man är som minst förberedd därpå.

Mann Vad skulle då kunna hända, doktor Freud? Vad har vi att frukta?

Freud Har verkligen ingen av er närmare studerat Tysklands unika politiska aktuella situation? Aldrig i historien har en så latent mäktig stat som Tyskland befunnit sig i en liknande situation. Tyskland förlorade icke kriget, vi släppte inte in en enda utländsk soldat på tysk mark, men Tysklands tvangs till en förnedrande kapitulation ändå och förödmjukades till det yttersta genom rigorösa och omöjliga fredsvillkor som var lika absurda som omänskliga.

Kort sagt, Tyskland har gjorts till syndabock för det stora Världskriget, och det känner varje tysk och österrikare omedvetet i sitt hjärta.

Faran är att något politiskt geni kan bli medveten om denna universella undermedvetenhet hos de tyska folken och börja spela på dessa de ömmaste av alla tyska strängar.

Kort sagt, någon skulle kunna utnyttja situationen till sin egen fördel.

Resultatet skulle kunna bli en ödesdiger lavin av nationalhysteri jämsides med en dynamisk nationalenergiurladdning som snarast skulle kunna ha en effekt liknande effekten av en atomsprängning och dess kedjereaktion. Kort sagt, det skulle kunna uppstå en politisk situation som ingen skulle kunna kontrollera.

Zweig Jag förstår er, doktor Freud.

Freud Roligt att någon gör det.

Einstein Er liknelse med effekten av en atomklyvning är mycket intressant. Vi lever i en tid av oerhörd energiutveckling och -urladdning och inte bara inom vetenskapen.

Strauss Det är bara inom musiken vi saknar den expansionen. Musiken har nått sin gräns. Den kan inte bli vackrare efter romantikernas avslutade värv. Puccini och Sibelius är nästan de sista som alltjämt är nyskapande.

Mann Du själv då?

Strauss Jag är en enfant terrible som bara duger till att korrumpera musikens traditionellt harmoniska väsen. Jag känner mig som en musikens degenerator.

Zweig Dock är Rosenkavaljeren ett underbart verk.

Strauss Ja, det gjordes ännu på den gamla goda tiden före världskriget, då världen ännu var vacker.

Freud Där har vi nyckelordet – "den gamla goda tiden". Detta uttryck fanns inte före kriget, men efter kriget har man fått höra det oftare för varje dag. Det är som om hela den civiliserade mänskligheten efter kriget med förkärlek börjat ägna sig åt att längta tillbaka till "den gamla goda tiden", som om den nya tiden var fördärvad och dödsdömd. Och det kanske den är. Det är nästan som om den nya tiden uteslutande var skapad av och för politiska galningar och sämre människor. Men är det inte ansvarslöst att liksom i ett alkoholrus eller drömtillstånd glömma världen och bara tänka på den tid som var? Häri tror jag ligger den civiliserade mänsklighetens största fara.

Zweig Jag är därvidlag av annan mening.

Mann Förklara dig.

Zweig Jag tror att världen och civilisationen kommer att finna sin räddning om inte rentav sin framtid just i reflektionen över en svunnen tids stabilitet och i illusionen om dess paradiset.

Strauss (vid fönstret) Ett ögonblick, mina herrar. Här går en pojke utanför på gatan och skriker ut förfärliga nyheter.

Mann Vad då?

Strauss Det är det jag inte kan höra riktigt. Vänta. Det verkar som om Walter Rathenau hade blivit mördad.

Mann Vad!

Zweig Det får inte vara sant.

Strauss Det är tyvärr sant. Han har blivit skjuten på öppen gata i München.

Einstein Vem kan ha haft någon glädje i att ta livet av den som gav oss freden och Weimarrepubliken?

Freud Det tyska folket, som omedvetet börjar reagera emot sin stora nationella förödmjukelse.

Zweig Det är förfärligt.

Mann Det är vidrigt.

Einstein Låt oss gå, mina herrar, men låt oss träffas igen om ett par år. Så som situationen förändras från dag till dag kommer vi snart igen att ha mycket att tala om.

Mann Ja, nu måste vi alla reflektera över den begynnande terrorismen.

Zweig Förblir du tysknationalist?

Mann Alltid.

Einstein Farväl, mina herrar. (*går*)

Strauss Jag hoppas bara man slipper emigrera.

Freud En dag kanske du påstår motsatsen. På återseende, mina herrar, före nästa krig.

Zweig I så fall hoppas jag att vi aldrig ses, så att det aldrig mer blir något krig.

Freud Låt oss träffas ändå, Stefan, även om det blir utomlands.

Zweig Du är den enda kloka och nyktra av oss, och du är den enda som ingenting gör.

Freud Jag vet, och det är mycket nog. Adjö tills vidare. (*går*)

Strauss Adjö, mina vänner. (*går*)

Mann Efter dig, käre kollega. (*Zweig ut.*)

Sist går jag, som mest tror på det Tyskland, som håller på att gå under.

Akt II.

Scen 1. En ölkrog i München.

(*Fyra män omkring ett bord.*)

1 Vem är denne herr Hitler?

2 En märkvärdig österrikare. Han har aldrig förvärvsarbetat i hela sitt liv, han har inga som helst akademiska meriter, han kan inga utländska språk, han har inte läst mycket men är ändå ett geni.

3 På vilket sätt?

2 Han har politiska idéer som jag närmast skulle vilja karakterisera som oemotståndliga. Han är just vad ett sådant litet parti som vi är behöver för att bli något. Han har en makalös initiativkraft.

3 Nå, det blir intressant att träffa honom.
(*Hitler kommer in, sjaskig och ovårdad.*)

2 Här kommer han.

1 (*reser sig*) Goddag, herr Wolfgang Hitler.

2 Adolf!

1 Förlåt, (*hälsar på nytt*) herr Hitler.

4 Vi har hört mycket gott om er.
3 Är ni engagerad i de tyska arbetarnas sak?
Hitler Jag är engagerad i alla tyskars sak.
3 Vi kallar oss Tyska Arbetarpartiet.
Hitler Varför inte?
1 Herr Dämlich här har hört er tala och blivit imponerad.
Därför har ni fått en inbjudan hit till oss i kväll.
Hitler Det tackar jag för.
4 Är ni intresserad av politik?
Hitler Det har jag alltid varit.
2 (till 1) Han har framför allt en häpnadsväckande förmåga att tilldra sig damer.
1 Är han gift?
2 Nej.
1 Är han homosexuell?
2 Nej.
1 Vad är han då?
2 Ledig.
1 Då passar han oss.
3 Herr Hitler, ni lär ha häpnadsväckande åsikter i judefrågan.
Ni är känd för att icke skräda orden i era anföranden.
Hitler Min åsikt om judarna är att de utsuger och parasiterar på samhället samt att de skändar vår ras.
4 Det var starkt uttryckt.
Hitler Det var rakt på sak. Men inte bara judarna är skyldiga.
3 Skyldiga till vad?
Hitler Till Tysklands olycka.
1 Får man fråga, vem är då skyldig till Tysklands olycka?
Hitler Slappheten! De eländiga byråkrater som fuskade bort Tysklands seger i Världskriget och gav upp för ingenting, alla de besuttna och rika, främst judar, som lever på den etablerade trögheten och på att så litet skall hända och förändras som möjligt, alla de statsanställda som daltar med parasiterna, de religiösa fromlarna, judarna och katolikerna, och alla dem som ligger staten till last – de som lever på socialbidrag för att de inte vill arbeta, alkoholister, narkomaner och sinnessjuka.
Vad Tyskland behöver är en revolution som rycker upp landet med rötterna och planterar om det i bättre jord. Landet saknar fast ledning efter kejsarens moraliska bankrutt. Vad jag först och främst kräver politiskt av folket är att de börjar anstränga sig en smula för att få Tyskland ordentligt på fötter igen. Folket måste lära sig att ingen lön får utan arbete. Bara så börjar de arbeta energiskt igen. Jag vill utrota slentrianen i Tyskland och byta ut den mot storhet och kraft. Jag vill att det tyska folket skall kunna känna stolthet igen över sitt namn och sin nation. Jag vill övertyga tyskarna om att det lönar sig att anstränga sig.
4 Och vad vill ni göra med judarna, socialfallen och de sinnessjuka? Vill ni ta livet av dem?
2 En elak fråga, doktor Kraut.
4 Dock är den högst väsentlig i sammanhanget. Man slipper i politiken inte den sociala frågan. Herr Wolfgang Hitler har just yttrat sig tämligen drastiskt om judarna, socialfallen och de sinnessjuka. Jag vill veta om han menar allvar och är beredd att omsätta sin tanke i handling.
3 Herr Kraut, vi är här för att grunda ett nytt parti, inte för att diskutera.
2 Partipolitikens detaljerade program tar vi i tu med senare.
4 Men jag vill veta....
1 Tyst, doktor Kraut! Fortsätt, herr Hitler. Är ni beredd att hjälpa oss skaffa anhängare?

Hitler Jag börjar gärna från botten och hjälper er med allt ni vill.
 3 Det är bra. Är ni villig att hålla ett föredrag i nästa vecka i samband med en tillställning i rådhuset? Det blir ungefär 30 åhörare.
 2 Vi har redan sett att ni har förmågan att entusiasmera, engagera och övertyga.
 4 (spydigt) En gatsoppare skulle lockas av er.
 1 Tyst, doktor Kraut!
 4 Ni skulle få alla Münchens grovhuggare till anhängare.
 1 Tyst, herr doktor! Är ni politiker eller schismatiker? Om ni inte är med oss och herr Hitler får ni gå.
 4 Jag är varken för er eller mot er.
 1 Då är ni mot oss, och då måste ni gå. Adjö, herr doktor Kraut.
 4 (reser sig) Jag trodde, mina herrar, att vi skulle grunda en idealistisk rörelse som skulle göra något konstruktivt och inte en maffia.
 Hitler Herr doktor, ni kommer att få ångra de orden.
 4 Och er, unge man, kommer Tyskland bittert att få ångra att det någonsin släppte in innanför dess gränser. Adjö. (går)
 Hitler Låt honom gå. Vi behöver honom inte.
 1 Jag hoppas verkligen att ni nu desto bättre infriar våra förhoppningar, när de har kostat oss vår äldste och klokaste medlem.
 Hitler De gamla är till för att dö. De unga är till för att regera. Ungdomen är framtiden. Låt oss vända oss till dem och vända gårdagen och traditionerna ryggen.
 2 Så talar en realpolitiker.
 3 Vi är redan stolta över er, herr Hitler.
 (De gå ut under vänskapligt samspråk med ryggklappningar m.m.)

Scen 2. Salzburg. En härlig utsikt över Salzburg och bergen.

Zweig Vad är det som har hänt egentligen?
 Mann Ett kupp försök.
 Zweig Har den tyska regeringen störtats?
 Mann Nej, orostiftarna misslyckades lyckligtvis.
 Zweig Vilka är dessa orostiftare?
 Mann Ett nytt parti som leds av en viss Adolf Hitler.
 Zweig Ett lätt namn att komma ihåg.
 Mann Egendomligt nog så är han lik dig som ett bär.
 Zweig Mig?
 Mann Ja. Han har samma mustasch, samma ansiktsform, samma hårväxt men är några år yngre.
 Freud Känn dig smickrad, Stefan. Du har en dubbelgångare som nästan lyckats omstörta Tyskland.
 Zweig Så otäckt.
 Mann Han lär vara en fruktansvärd retoriker som rycker massorna med sig genom sin dynamiska vältalighet. Hans möten är som effektiva frikyrkomöten: ingen lämnar mötet utan att ha blivit frälst. Jag skulle inte vilja ta risken att höra honom tala.
 Freud De säger, att när han talar så upplever auditoriet det som så att han nästan står i fysisk kontakt med varenda åhörare. Därav blir särskilt damerna upphetsade.
 Einstein Vilket studium för dig, Sigmund.
 Zweig Hur länge har en sådan fara för världsordningen fått lov att existera?
 Mann Han har domderat sedan 1920.
 Zweig Sedan jag gifte mig med Friderike. (Friderike in.)
 Friderike Mina herrar, era drinkar. (bjuder) Vill du ha din cigarr, Stefan?

Zweig Gärna. Kom sedan och sätt dig hos oss, Friderike. (*Friderike går.*)

Mann Är du lyckligt gift, Stefan?

Zweig Vilken fråga! Har du något tvivel? Om du har, så se dig omkring. Betrakta mitt slott litet närmare, och om du fortfarande tvivlar efter det så betrakta min trädgård, mitt paradys. Tvivlar du ännu efter det så betrakta den själsbefriande utsikten, världens vackraste. Tvivlar du ännu efter det så betrakta min hustru och hennes barn, och då kan du inte tvivla längre.

Mann Men det är inte dina barn.

Zweig Nej, det vet jag nog. Och det vet väl du också, att Friderike var gift förut och att barnen heter von Winternitz.

Mann Tog du henne från hennes man? En ful historia!

Strauss Förolämpa inte värden, Thomas.

Einstein Din avundsjuka hedrar dig inte.

Zweig Nej, mina herrar, inte så. Thomas Mann har helt rätt. Det är en ful historia. Den är så ful att den utlöste Titanic-katastrofen och första världskriget, och när jag beseglade min svaghet och förde henne till altaret kom Adolf Hitler in i världsbilden.

Freud Vad menar du med det? (*Friderike återkommer.*)

Zweig Skål, mina vänner! Vet du vad, Friderike? De frågade mig just om jag var lyckligt gift. Vad tror du jag svarade på det?

Friderike Du visste väl som vanligt inte vad du skulle svara.

Mann Nej, han svarade faktiskt.

Freud Han sade att hans förening med dig utlöste Titanic-katastrofen, världskriget och faktorn Adolf Hitler.

Friderike Vad alla människor tjatar om den där A. Hitler hela tiden! Vad har han väl gjort för att förtjäna en sådan uppmärksamhet?

Freud Det otäcka med honom är just att han väcker en sådan uppmärksamhet.

Einstein Han har försökt omstörta världsordningen.

Mann Han får massorna med sig.

Friderike Vad är 'massorna'?

Zweig En utmärkt fråga! Vad är massorna? Jo, massorna är en fantom som alla fruktar, ett spöke från den franska revolutionens tid, ett barbariskt ont som hör medeltiden till och inte längre existerar, ty civilisationens upplysning och framsteg har omöjliggjort dess djuriska vanvett.

Strauss Så talar elfenbenstornets självgode morsgris med sitt på det torra.

Freud Så du säger!

Zweig Nej, han har rätt. Visst lever jag i ett elfenbenstorn som självgodheten själv med idel lycka och paradys omkring mig, men gör jag fel i det? Har jag inte rätt att göra det så länge jag kan? Och så länge jag kan det har jag den utomordentliga friheten och möjligheten att få bjuda hem er och träffa er så mycket jag kan. Jag njuter av min självgodhet bara när jag kan få dela den med mina och Friderikes vänner.

Mann Du är lika värtalig som Hitler fast motsatsen.

Friderike Återigen detta förskräckliga namn! Jag tror jag går.

Zweig Nej, stanna, Friderike.

Friderike Nej, jag går, så att ni får diskutera färdigt den där Hitler en gång för alla så att vi slipper honom sedan. (*går*)

Mann Nå, eftersom hon har gått så får väl Hitlertemat ersätta henne. Faktum är att det är intressant.

Zweig Jag delar inte din uppfattning. Jag föredrar min hustru.

Einstein Varför är det intressant?

Mann Därför att folket är med honom. Han har träffat folkets hjärtans innersta strängar. Han är vad det tyska folket har väntat på: mannen som vill återupprätta Tyskland ur dess vanära. Många ser honom som något av en frälsare.

Freud (ser på klockan) Då backar jag ur. När går nästa tåg, Stefan?

Strauss Lugna dig, Sigmund. Mannen i fråga kommer inte hit. Han är inburad.

Freud Det är farligt att sätta frälsare i fängelser. Det mår de bara bättre av. Judarna beseglade det tvåtusenåriga problemet kristendomen med att slå Jesus i järn och göra honom till martyr. Hade de låtit honom gå hade världen och särskilt judarna mått mycket bättre. Likaså borde man ha vägrat att ta Hitler och hans mentalsjuke kompis Ludendorff på allvar. Ludendorff är en idiot men Hitler är värre: han är en galning.

Strauss Varför?

Freud Därför att han säger det som folk vill höra i stället för att säga vad som är rätt. Det att han tilltalar folkets dunklaste instinkter visar att han eftersträvar makt till vilket pris som helst. Denne man är farlig för världen och aldrig farligare än som martyr i fängsligt förvar.

Einstein Han lär redan ha börjat arbeta på en bok i propagandistiskt syfte.

Zweig Vad jag hatar detta ord, som klingar så falskt i vårt nya århundrade: propaganda. Usch, vad det ordet får mig att kväljas! Det ordet står för ingenting annat än andlig prostitution.

Freud Just det. Man utnyttjar ordets och känslornas makt i egennyttigt syfte. Man övertygar genom lögn och gör den till lag.

Zweig Hur kan det finnas människor som inte genomskådar tom propaganda?

Einstein Hur kan det finnas människor som är onda? Hur är det möjligt när godheten ändå existerar? Det är samma fråga. Varför ljuger folk när de känner till sanningen?

Mann Ja, det är ett olösligt problem.

Strauss Tyskland är lyckligtvis på bättringsvägen nu efter den stora inflationen och under den duglige Stresemanns kanslerskap.

Freud Ja, men hur länge varar det? Aldrig kommer en sådan som Hitler att kunna flyga bättre än efter fängelsevistelsen, och sedan behövs det bara en ny nationalkatastrof, och så gör Hitler och hans vänner nya kuppförsök.

Strauss Jag är nog övertygad om att Hitler efter detta kommer att följa demokratins lagar. Annars släpps han aldrig mer in i politiken.

Einstein Han har inget annat val.

Freud Nåväl, är han en skicklig politiker så följer han hädanefter demokratins lagar. Men i så fall är han en så skicklig politiker att han kan tillvälla sig makten på demokratisk väg. Och när han väl har makten får vi sedan se hans verkliga ansikte. Och det ansiktet skulle inte jag vilja se.

Mann Är du rädd för det?

Freud Jag är rädd för alla människor som saknar humor, ty sådana människor är alltid destruktiva. Jag tog inte Hitler på allvar om det inte var så att han aldrig skrattade.

Einstein Med andra ord, den mannen är farlig.

Freud Just det.

Strauss Jag tror ni har fel. Demagoger kommer inte långt i våra dagar. Se på Bela Kun och Eisner.

Mann Å andra sidan, se på Mussolini, Lenin och Stalin. I Ryssland håller den etablerade diktaturen på att konsolideras. Och Hitler är en tysk Stalin.

Strauss Tyskland tolererar inte sådana i längden.

Freud Men Tyskland gör ingenting för att eliminera dem. Tyskarna har alltid funnit sig i all överhet. Det är i tyskens natur att arbeta och tiga.

Mann Och Hitler arbetar genom att inte tiga. Han låter så energiskt bli att tiga att det imponerar på alla som arbetar och tigar.

Einstein Akta er, mina herrar. Låt oss inte göra honom till en tysk tiger.

Freud Du tiger!

Zweig Seså, mina herrar, töm era drinkar. Friderike väntar på att ni ska bli klara med det rysliga ämnet Hitler.

Strauss Jag är rädd att vi inte blir det idag.

Freud Jag är rädd att Hitler har förutsättningar för att kunna bli tidlös.

Mann Vad menar du?

Freud Jag menar att hans idé är universell.

Einstein Vad är hans idé?

Freud Att ingen kraft är större än den som besegras.

Strauss (efter en stunds tystnad) Det där förstod jag inte. Förstod ni det, mina herrar?

Mann Nej.

Einstein Nej.

Zweig Låt oss skåla för olyckan Hitler, att han snart måtte vara glömd, för vår värdinna Friderikes skull.

Freud Ja, skål för vår värdinna, på det att hon må överleva Hitler.

Strauss Skål! *(De skålar hjärtligt.)*

Scen 3. Hitler talar.

Hitler Mina herrar, vår stund rycker närmare för varje dag. Äntligen är den gamle Stresemann död, han som höll ordning på Tyskland, den ruttna Weimarrepublikens ruttna skaft, och katastroferna är redan på väg. Jag känner vittringen av dem i luften. Livet är alltför lätt, det går alltför bra för Tyskland, högkonjunkturen är för ihållande för att det inte skulle hämna sig. Ett tu tre står katastrofen för dörren, det kommer nya bistra inflationer som tar brödet från den fattige, allt hopp och all optimism får ett snöpligt slut medan oron och desperationen stiger till ytan och tar makten. Och då är vår stund kommen. Då skall ingenting längre kunna stå mellan oss och Tyskland. Och på den dagen skall äntligen Tyskland triumfera över sin vanära, och det skall hon göra med hela den tysktalande världen genom oss!

(Dånande applåder och skallande rop: Heil! Sieg Heil!)

Med mig låg Tyskland i bojar i fångelset förslavat av Weimarrepublikens slappa byråkrati. Jag sattes i fängelse och drogs inför rätta med general Ludendorff, den ende som vågade motsätta sig den eländiga Versaillesfreden, för att vi ville göra något för Tyskland. Vi ville framvisa vår initiativkraft och demonstrera att det tyska initiativet ännu inte var dött fastän det låg levande begravet av politisk slapphet och défaitism. Ja, så länge jag lever kommer jag att motarbeta den etablerade slappheten, den förslappade byråkratin, det letargiska samhället med dess depraverade demokrati som aldrig kan göra något åt saken på grund av sin egna pessimistiska grundinställning, fusksamhället, som lever på mygel och moralisk torka, det etablerade systemet, som ända sedan det etablerades har arbetat på sin egen undergång. Vi har ett stort förflutet och en ännu större framtid! Det är bara nuet som det är fel på och som behöver ändras.

(Stormande applåder och nya rop: Heil! Sieg Heil!)

Vårt program är klart och vår kurs går spikrakt in i framtiden. Tack vare fångelsevistelsen, som övertygade hela Tyskland om hur ruttet hela vårt nuvarande rättsväsen är, fick jag tid över till att författa "Mein Kampf", som är den politiskt viktigaste bok som har skrivits efter "Das Kapital". "Mein Kampf" och vår politik är motsatsen till kommunismen och bolsjevikernas hotande mörker och det enda som bjuder den världskommunistiska sammansvärjningen spetsen. Vi är inte bara Tysklands enda hopp utan världens enda hopp! Utan oss vore hela Tyskland och hela Europa hemfallet åt den dystra kommunismens godtycke och dess hemska och

hopplösa nattsvarta grav som är ingenting annat än slaveri och barbari. Endast vi kan besegra kommunismen!

(Stormande applåder och nya heil-rop.)

Vad säger Europa för övrigt? De bara tiger! De nya demokratierna i öst, Polen, Tjeckoslovakien, Ungern och Baltikum, sitter bara i sina polska riksdagar och käbblar sinsemellan i evigt inrikespolitiskt split och bara väntar på att ryssarna skall komma och äta upp dem. Och i Västeuropa råder bara likgiltighet. Frankrike och England är apatiska och tänker inte ens på den fara för världen som kommunismen utgör. Det är bara vi nationalsocialister i Tyskland som är medvetna om vad som verkligen håller på att hända och som är beredda att försvara friheten. Därför måste vi upprusta! Vi måste visa världen att vi lever och tror på vår rätt till integritet och att vi vägrar låta oss göras till vanliga passiva mähän. Vi är tyskar! Ingen kan besegra oss eller sätta sig på oss! Vi är fria! Vi har en mission i världen att uppfylla, och den missionen är att för evigt demonstrera att en fri nation aldrig låter sig trampas ned och kuvas utan att reagera med besked och krossa alla sina förtryckare!

(Nya jubel med Heil osv.)

Vi är fria! Vi är födda till frihet, och ingen har rätt att taga den friheten ifrån oss! Alla bojor som läggs på oss måste vi krossa, ingen militär övermakt, inga judiska penningaffior, inga kommunistkomplotter, ingen internationell avoghet kan lägga någon hämsko på oss! Tvärtom! Varje försök utifrån eller inifrån att hämma Tysklands frihet och expansionskraft skall fördubbla den tyska kraften, varje försök att lägga band på ett tyskt initiativ skall resultera i blodig revolt och ursinnigt våld, – vi har förödmjukats tillräckligt! Vi har tryckts så djupt ner i skorna att vi endast kan resa oss och explodera! Man har kört oss i botten, och därför är det nu det tyska folkets tur att köra världen i botten. Vi kan endast segra, ty hittills har vi endast förlorat. Vår tid kommer! Den tyska dagen gryr! Segern är här!

(Öronbedövande jubel och skallande applåder med Heil osv.)

Scen 4. Salzburg (som scen 2)

Mann Ja, du har det bra, Stefan. Vad kan du mer begära? Hela världen ligger för dina fötter. Ingen författare i världen just nu är så översatt som du. Alla läser dig. Det är bara nobelpriset du saknar.

Zweig Så du pratar, Thomas. Du är en mycket styvare författare än jag. Du verkar i det stora formatet medan jag bara verkar i det lilla. Och beträffande nobelpriset gör jag inga anspråk på det: många bättre författare än jag har fått dö utan den ärebetygelsen, såsom Ibsen, Tolstoj, Tjechov, Strindberg, Joseph Conrad, Emile Zola och många andra. Jag tror säkert inte heller att vår vän James Joyce eller Maxim Gorkij kommer att få det. Somliga författare är helt enkelt för bra för att få det.

Mann Det hemska är att det är lika många författare som får detta pris och glöms bort av tiden som sådana som inte får det och blir evigt aktuella klassiker. Jag skulle hellre vilja höra till den senare kategorin än till dem som får sin lön under sin livstid och sedan glöms bort. Jag tror att ditt författarskap kommer att vara tidlösare än mitt.

Zweig Så du pratar. Nämn en enda nobelpristagare som inte förtjänade nobelpriset och som fick det och som är glömd.

Mann Vi vet vilka Gjellerup, Benavente, Echegary, Eucken, Mommsen, Heyse och Mistral var, men vilka vet det om femtio år? Och vem kommer då att läsa Buddenbrooks och Der Zauberberg? Medan dina biografier över Dickens, Tolstoj, Dostojevskij, Stendahl, Balzac, Casanova, Mesmer, Nietzsche och Mary Baker Eddy ständigt kommer att få förnyad aktualitet.

Zweig Du bara smickrar mig och får mig att känna mig obehaglig till mods av välbehag. Du förstår, du har så förskräckligt rätt. Jag har allt. Min lycka under de senaste tio åren har ständigt bara tilltagit, och jag ser ingen ände på min välfärd. Jag har en kollektion i mitt hem som gör det till ett universellt och världsunikt kulturhistoriskt museum. Porträtten av Beethoven på hans dödsbädd, Mozarts skandalösa kiss- och bajsbrief, originalmanuskript av Händel och Bach, Goethe och Schiller, Schubert och Brahms – alla stora andar är mina ständiga gäster i mitt hus. Jag har därigenom ständigt världens bästa sällskap. Min hustru är idealisk, min trädgård är idealisk, mitt hem är idealiskt, mitt Salzburg är idealiskt, hela min värld är idealisk, och vad fattas mig då? Jag har allt. Vad kan jag då mer begära? Jo, jag saknar motgången.

Mann Önskar du dig olycka?

Zweig Nej, inte direkt, men en liten utmaning som skulle sporra mig till ännu högre höjder skulle nästan behövas, ty jag har det för bekvämt. Jag har det för bra. Det är det som är det enda felet.

Mann Käre Stefan, du resonerar farligt. Du målar fan på väggen. Han kan ta dig på allvar och vräka omkull hela ditt liv. Tänk på Job.

Zweig Ja, jag vet, men av någon anledning är jag inte rädd för det. Jag lever så lyckligt och bra att till och med olyckan skulle vara välkommen som ett tillskott till lyckan. Vad är livet utan peppar och salt?

Mann Det är förfärligt att peppra och salta för mycket, vilket är lätt gjort, ty locket lossnar alltför lätt när man skakar på dosan.

Strauss (in) Har ni hört den uppseendeväckande nyheten?

Zweig Nej? vad då?

Strauss Adolf Hitler har blivit Tysklands rikskansler.

Mann Det är inte möjligt.

Zweig Hitler? Den analfabeten? Den löjliga korpralen? Han som spelade så dålig teater i München? Den patetiske parodin på en dålig politiker?

Strauss Ja, tyvärr, men det är förmodligen bara tillfälligt.

Mann Den karlen har ju ingen utbildning, talar inget språk utom tyska och det dåligt och lever som politiker på de gemenaste agitator- och demagogfasoner. Det kan knappast vara mer än en ödets nyck som snabbt passerar. En sådan humbug kan man ju bara inte ta på allvar.

Eller vad menar ni, doktor Freud? Välkommen, för resten!

Freud (in) Tack. Jag menar att Hitler har kommit till makten enbart genom sin sexuella utstrålning. Hela hans parti och allt vad det går för andas bara sex, och sådant är tyvärr populärt. Massorna går på det. För den sakens skull överger de litteratur och teater för att frossa i sexuella biografföreställningar, och ju lägre klass, desto bättre, ty desto mer förekommer det sex.

Einstein (in) Mina herrar, i ett slag är Tysklands och kanske hela Europas öde avgjort på ett fruktansvärt sätt kanske till det sämre. Jag är rädd att vi alla kommer att nödgas lämna vårt tyskspråkiga hemland inom kort.

Zweig Varför det?

Einstein Vi är judar. Och vad värre är: vi är kvalificerade judar. Vi är alla världsberömda och suveräna som individer, och sådant är det i och med Hitlers maktövertagande nu slut med i Tyskland.

Freud Vad bygger du denna tes på?

Einstein Det faktum att Hitler är en antisemitisk socialist som predikar våld och aldrig hittills har ryggat tillbaka för att använda sig av det.

Mann Detta ord "antisemitism" har jag alltid funnit synnerligen befängt. Semiter är ju inte bara judar utan även araber, druser, syrier, egyptier och en mängd andra folk. Ändå hatar antisemiterna endast judar. Vad är det då för logik i antisemitism?

Einstein Det ordet rymmer endast blint djuriskt destruktivt hat och ingenting annat. Det ordet står för världens största dårskap genom tiderna.

Strauss Sionisten har talat.

Einstein Jag stödjer sionismen men är icke sionist. Den sionistiska rörelsen är livsviktig för världsjudendomen i den tid som nu denne fanatiker Hitler har störtat in oss i.

Mann Allt är inflationens och depressionens fel.

Einstein Det är inte så enkelt. Tyskland mottog sitt första slag under bältet genom världskriget och dess för Tyskland onödigt förödmjukande fredsvillkor. Sitt andra slag under bältet fick det genom ockupationen av Ruhr och den därav följande astronomiska inflationen. Det tredje slaget under bältet kom helt orättfärdigt från ingenstans genom den stora depressionen. Ingen låter sig slås tre gånger under bältet utan att ge igen. I Hitler tycker sig tyskarna se den brutala kraft som behövs för att ge igen. De begår blott det misstaget att de inbillar sig att det är judarna som givit dem dessa tre slag i solar plexus. I stället för att direkt vända sig mot Gud, som är den ende skyldige, vänder de sig mot dem som står Gud närmast, och det är judarna.

Zweig Kan du förklara Hitlers judehat, doktor Freud?

Freud Jag har studerat det nu under ett antal år och funnit att det är en sorts latent självdestruktivitet som människan är besatt av. Märk väl att hans farfar kan ha varit jude. Alla förnekar det, ingen kan bevisa att det är så, men ingen kan heller bevisa att hans farfar inte var jude. Lägg märke till Hitlers näsa och hans typiskt judiska nervositet och temperament. Så förtvivlad som Hitler är kan endast en jude bli. Jag anser att Hitler är jude.

Hur resonerar denna människa vid namn Hitler? Hans fixa idé är att den judiska faktorn besudlar mänskligheten. Han anser att den minsta partikel judiskt blod är nog för att smutsa ner en hel släkt. Han är fixerad vid sitt judiska påbrå och vill till varje pris bli befriad från det. Därför vill han utrota världsjudendomen: hans irrationella självdestruktivitet tar sig detta uttryck.

Naturligtvis är han psykopat och sinnessjuk, som de flesta framgångsrika politiker. Låt oss studera hans sexliv. Han har aldrig intresserat sig för kvinnor och säkert aldrig haft någon fastän de alltid har dragits till honom. All hans sexuella energi är i stället inriktad på den politiska karriären. Därför är han som politisk talare så sexuell och oemotståndlig. Men ingenting är skadligare för en människa än att inte ge sin sexuella drift dess naturliga kanalisering. Därför är Adolf Hitler så destruktiv och liksom alla destruktiva människor så självdestruktiv. Även Leonardo da Vinci gav aldrig sin sexualitet något naturligt uttryck varpå den i stället tog sig uttryck av självdestruktivitet. Och Adolf Hitler är, anser jag mig ha skäl för att antaga, en jude. Därför riktar sig hans självdestruktivitet mot hela judendomen. Ty en jude Identifierar sig alltid med alla sina stamfränder.

Alltså är Hitler i egenskap av självdestruktiv jude den värsta av alla antisemiter.

Vi bör hysa de allvarligaste farhågor för vad han kan komma åstad med makten i sin hand. Men personligen gör jag ingenting åt saken och vägrar jag att ta galningen och uppkomlingen på allvar.

Mina herrar. (*bugar sig och går.*)

Einstein Jag är rädd att doktor Freud har alltför rätt.

Det gungar redan under fötterna på mig i Berlin.

Strauss Jag och Furtwängler har ingenting att frukta, ty Hitler beskyddar musiken och särskilt Wagner.

Mann För min del är jag redan sysselsatt med att skriva den största judiska roman som någonsin har skrivits.

Einstein Om vad?

Mann Josef och hans bröder – med att skriva den realiserar jag Leo Tolstojs önskedröm. Sedan får Hitler och hans sällskap säga vad de vill om mig – jag skriver den ändå.

Einstein Och du, Stefan?

Zweig Jag lever i Österrike som är alltför harmlöst för att Hitler skulle kunna skada det.

Mann Säg inte det. Hitler är österrikare liksom du.

Strauss Och han ser ut som du fast han är mycket yngre och argare. Han är lika ond som du är god, Stefan.

Zweig Ja, jag upplever honom som en förfärlig dubbelgångare. Även jag trollbinder mänskorna genom ordet, men jag gör det med det skrivna ordet medan han utnyttjar det mycket mera suggestiva och omedelbara talade ordet.

Mann Mot en sådan har vi tre författare ingen chans.

Zweig Åja, hans ord är bara luft medan våra ord består.

Strauss Jag tror att han försvinner från scenen om några dagar bara. Tyskarna är för vettiga och för ordningskära för att kunna tåla en sådan torsk i längden.

Einstein Det är just ordning Hitler ger dem. Vad sade Goethe? "Oordning är mig obehagligare än orättvisa." På det ordet faller hela Tyskland. Ty Gud föredrar rättvisa genom oordning hellre än ordning och orättvisa, och Gud kommer världen aldrig ifrån, fastän socialisterna i Ryssland försöker.

Strauss Von Papen och Hindenburg kommer aldrig att låta nationalsocialismen få suverän makt.

Einstein Vi får se. Jag hoppas hjärtinnerligt själv att den dagen aldrig kommer, för världens och judendomens skull.

Mann Tacka vet jag Mussolini. Han läser åtminstone Stefans böcker.

Zweig Ändå betackar jag mig till och med för honom liksom för alla politiker, ty politik och litteratur går bara inte ihop.

Mann Det är vår lycka, Stefan.

Zweig Och olycka.

Einstein Det får vi se. Går politiken mot litteraturen blir det politikens olycka snarare än tvärtom.

Zweig Det får vi också se.

Mann Det känns som om vi stode inför ett gigantiskt envig mellan konst och politik, mellan ande och verklighet, mellan litteratur och vulgaritet, mellan världslighet och evighet.

Einstein Det är inget tvivel om vem segern kommer att tillfalla.

Strauss Vem då?

Einstein Gud.

Akt III.

Scen 1. Potsdam, Garnisonskyrkan 21 mars 1933.

Fanfarer och trumvirvlar. Riksdagsmän, soldater och nazister (brunskjortor). Hindenburg kommer in med Hitler och andra riksdagsmän. Alla reser sig upp.

Presidenten är stor och massiv och går tungt med en käpp.

Hitler är liten, spenslig och livlig och är klädd i jackett.

President Hindenburg sätter sig med riksdagens talman Hermann Göring snett bakom sig.

När alla satt sig till rätta reser sig Hindenburg och läser trött upp ett tal.

Hindenburg Ärade riksdagsmän och landsmän, vi är samlade här idag för att bevara traditionerna från ett gammalt och anrikt, härligt och majestätiskt kejsarligt Tyskland.

Det är idag samma datum som när det förenade tyska kejsardömetts första riksdag öppnades för exakt 62 år sedan då jag själv var med. Jag var med här i denna kyrka redan fem år tidigare som ung gardeslöjtnant då Tyskland efter det österrikisk-preussiska kriget sammangöts till en enhet. Låt oss alltid vara eniga!

Det är vår heligaste plikt att se till att de tyska staterna aldrig mer vandrar åtskils.

Den är desto heligare som kejsartronen här står tom sedan femton år tillbaka, men det gamla Tyskland lever ännu. Vi har en kronprins här ibland oss bakom kejsartronen som aldrig kan berövas sin rätt till den.

Vi har gått igenom ohyggliga fasor under de närmast förlidna tjugo åren, men dessa prövningar är nu över, och vi står inför en ljusnande framtid. Låt oss gemensamt göra vårt traditionella heliga Tyskland värdigt den framtid som hon och alla tyskar förtjänar. Må denna gamla ärevördiga och heliga sal genomsyra inte bara oss och våra goda föresatser utan hela dagens släkte och dess energiska ungdom, så att vi må befrias från själviskhet och avhålla oss från småaktiga partivister och ädelt sammanfoga oss i ett nationellt självmedvetande till välsignelse för vårt stolta, fria och evinnerligen eniga Tyskland.

(Han sätter sig tungt. Hitler framträder vänd mot Hindenburg.)

Hitler Den demokratiska novemberrevolutionen 1918 avslutade en svår kamp som den tyska nationen hade dragit ut i mot sin egen vilja, övertygad om att den endast gjorde det för att värna sin frihet och därmed sin rätt att leva.

Ty varken kejsaren eller regeringen eller folket ville detta krig. Och endast nationens moraliska förfall och det allmänna nervsammanbrottet tvang ett svagt släkte att mot den heligaste inre övertygelse ta på sig skulden för kriget och godkänna de omänskliga fredsvillkoren. Genom en unik resning har folket nu på några få veckor genom vårt parti återställt den nationella äran, och tack vare eder förståelse, herr generalfältmarskalk och herr president von Hindenburg, har förmälningen mellan symbolerna för den gamla storheten och den unga kraften fullbordats. Med hela Tyskland bugar vi oss för eder, herr generalfältmarskalk och rikspresident. Idag gör Försynen eder till skyddsherre över vårt folks nyförlösta krafter.

(Hitler går fram till Hindenburg och fattar med en djup bugning hans hand.

Kanonsaluter, trumvirvar och trumpetfanfarer. Alla applåderar.)

Thomas Mann (avsides) Vem kan nu tvivla på rikskansler Hitlers goda avsikter?

Vem kan nu annat än avvisa alla onda aningar som tidigare väckts av Hitlers och hans nazisters våld, utsvävningar och maktmissbruk?

Vilken tysk kan nu tveka inför att ge Hitler sitt fulla förtroende och all den makt som han kräver? Endast de fåtaliga undantagen som mina vänner Stefan Zweig, Albert Einstein, Sigmund Freud, Richard Strauss och några till.

Men icke Wilhelm Furtwängler. Han dirigerar i afton Wagners "Mästersångarna i Nürnberg" här i Berlin i en galauppsättning som blir historisk.

Den återuppväckta tyska armén paraderar med facklor genom Brandenburger Tor till hela det tyska folkets samfälliga entusiastiska jubel, och det är bara en tidsfråga när Hitlers parti får absolut majoritet i riksdagen. Det är bara socialdemokraterna och kommunisterna som står mellan honom och den absoluta makten.

Vilket knep tänker han använda sig av för att likvidera dem?

(Under tiden har Garnisonskyrkan utrymms. Kvar är endast Hitler, Göring och Goebbels.)

Hitler Nå, mina vänner, skötte jag mig bra? Nu är Hindenburg hopplöst selad i mitt koppel, och har jag bara att lugnt leda honom och det gamla Tyskland ner i

graven. Sedan är hela den tyska kontinenten med all dess makt, resurser och 80 miljoner människor helt i vår hand. Men vi ska inte vänta så länge. Vi ska genast börja stifta nya lagar. Punkt ett: vi ska skaffa vår regering makt att i fyra års tid utfärda lagar utan riksdagens medverkan. Punkt två: denna regeringsfullmakt ska tillåta regeringen vissa avvikelser från författningen. Och punkt tre: de lagar regeringen antar ska vara formulerade av rikskanslern och träda i kraft dagen efter utfärdandet. På så sätt ska vi lyckas rycka upp Tyskland med rötterna och sätta det på fötterna genast.

Goebbels Och hur ska du motivera dessa undantagstillståndslagar?

Hitler Jag ska tala till folket, och det ska lyssna. Jag ska berätta för dem om det disciplinerade och oblodiga sätt på vilket denna fredliga och heroiska revolution har genomförts och förehålla dem den underbara nationella enighet som därigenom har ersatt den förlorade republikens parti- och klasskillnadsmentalitet. Varken riksdagens eller riksrådets eller någon enskilds existens hotas. Det inte minst viktiga att framhålla blir att regeringen endast kommer att göra bruk av sina fullmakter när det gäller för folket livsviktiga åtgärder. Rikspresidenten förblir en helig ko som ingen ska kunna rubba, och allt vad vi gör ska vara i enlighet med hans allvisa intressen. Han sover ju. Låt oss inte väcka honom. Må han drömma om sitt gamla Tyskland och tro att det alltjämt existerar tills han dör. Vi är till för att skapa illusioner, ej för att döda dem. Endast så länge folket tror på oss kan vi leda det.

Låt oss därför hålla varje tysk kvar i sina illusioner om att Tyskland alltjämt är Tyskland. Låt oss predika fred på det att vi må vinna kriget. Kriget är vårt ändamål och har varit det ända sedan 1918. Låt oss hålla fast vid det och aldrig svika det. Men endast i skydd av freden och dess predikande kan vi fritt tvinga Tyskland och Europa in i kriget.

Göring Och judarna?

Hitler De får betala kalaset. De är de enda tyskar som har pengar idag. De får betala skattelättnaderna.

Goebbels Och socialdemokraterna och kommunisterna?

Hitler Ja, dem måste vi ta i tu med. Det blir vårt nästa steg.

Hitta en lämplig och menlös idiot, narkoman eller utlänning, vad som helst, bara han är kommunist och lämplig syndabock. Huvudsaken är att han är fullkomligt ointelligent. Vi placerar honom i Riksdagshuset och sticker det i brand. Han får hela skulden, men vi vältrar genom sinnrik propaganda över hela skulden på kommunisterna, våra främsta fiender. Vi övertygar lätt det godtrogna tyska folket om att det hela är en planerad politisk kupp från kommunistiskt håll. Sedan blir det en smal sak att arrestera varje kommunist och socialdemokrat i hela riket. Vi har redan makten, armén och polisen i vår hand. Det gäller nu bara för oss att även bruka den. (*knyter näven*) Det tyska folket har gjort oss till dess ledare för att det vill känna att det lever. Och minsann ska det få känna att det lever!

Scen 2. Salzburg (som i akt II).

Mann Einstein har av sagt sig sitt tyska medborgarskap och lämnat landet.

Strauss Han blir inte den siste. Dina judiska romaner om Josef och hans bröder är ganska inoportuna.

Mann Jag vet. Det är därför jag skriver dem. Men du kommer väl bra överens med den nya ordningen?

Strauss Faktum är, att nazisterna har som inga andra givit Tyskland en ordentlig ordning, och ingenting uppskattar tysken mer. Det är i hans natur. Jag har inga samarbetsvårigheter med nazisterna, de uppskattar min musik och låter mig arbeta i fred, och de bråkar inte med mig för att jag samarbetar med Stefan Zweig.

Mann Är hans libretto för din opera färdigt?

Strauss Inte riktigt ännu. Det fattas bara det sista. Och nazisterna har inte sagt ett knyst om saken. De tolererar tydligen judar om de bara är tillräckligt kulturella.

Freud Man måste erkänna, att nazisterna har ryckt upp Tyskland ordentligt. Dess industri fungerar igen, dess arbetslöshet minskar, Tyskland är åter ansett ute i världen och till och med beundrat, och när som helst kan vänskapspakten mellan Tyskland och England riktad mot Sovjetunionen bli ett faktum.

Sovjetunionen är den enda ute i världen som har anledning att vara rädd för Hitler. Redan i "Mein Kampf" bekänner Hitler att Sovjetunionen och kommunismen är det enda han inte kan med.

Zweig (har kommit in under tiden) Men han ger judarna den yttersta skulden för kommunismen.

Freud Ja, visserligen, och det judiska komplexet är hans enda svaga och irrationella punkt. Det kommer att bli hans fall. Kommunismen har ingen liknande bläcka, så den kommer nog att överleva honom.

Mann Han har dock definitivt krossat den i Tyskland i och med riksdagshusbranden och dess följder.

Freud Ja, det var en märkvärdig historia. Vem var denne Lubbe egentligen?

Mann En holländsk kommunist.

Zweig Han var drogad och sinnessvag och kan omöjligt ha åstadkommit hela branden ensam. Han var så fnoskig att han omöjligt kan ha haft de storpolitiska motiv till branden som Hitlerismen hävdar.

Mann Men faktum är att Hitler med denna brand som verktyg har gjort slut på den tyska socialdemokratin och kommunismen. Alla tidigare socialdemokrater och kommunister är nu nationalsocialister.

Zweig Utom de som flytt utomlands.

Mann De är inte många.

Zweig De blir fler. Snart är väl jag också en av dem.

Strauss (förvånad) Vad?

Mann (likaså) Hur så?

Zweig Den dagen någon politisk aktivist tar sig in i mitt hem utan lov lämnar jag Österrike. Och med den nuvarande utvecklingen måste den dagen snart komma.

Freud Det tror vi inte förrän den har kommit. Österrike blir aldrig nationalsocialistiskt.

Zweig Förrän när det görs nationalsocialistiskt.

Freud Nonsens. Hur kan du, Richard Strauss, som ändå är en gammal och belevad herre, samarbeta med nazisterna?

Strauss En musiker kan samarbeta med vem som helst som inte stör hans musikalitet. Furtwängler har heller inga problem med nazisterna.

Zweig Men Toscanini återvänder aldrig till Italien, och ändå är Mussolini mindre hätsk än Hitler.

Strauss Toscanini är känsligare. Han har kortare stubin än jag. Min stubin varar i oändlighet. Jag är för slapp för att resonera politiskt. Det rörde mig inte i ryggen om jag arbetade för Kaiser Wilhelm eller för Franz Josef eller för Hitler. Jag är likgiltig för världen. Därför lämnar jag världen i fred. Se själva: min son är gift med en judinna; före dig, Stefan, som är jude, arbetade jag med Hugo von Hofmannsthal som var lika judisk, och dessutom är min förläggare jude, och nazisterna har inte yttrat ett knyst om saken. De tiger och låter mig vara. Vår opera, Stefan, kommer att uppföras, och sedan kommer du lugnt att kunna fortsätta skriva operor åt mig.

Zweig Vi får se.

Freud Du lever farligt, Richard Strauss. Din ställning som president i den nazistiska Riksmusikkammaren kan stå dig dyrt i eftervärldens ögon.

Strauss Det struntar jag i. Jag är bara musiker och lever nu.

Zweig Och den störste nu levande musikern.

Strauss Det säger jag inte nej till. Det finns de som låter värre än jag – Alban Berg, till exempel, och Hindemith, Stravinskij och Schönberg, som helt har sparat ur med sin musikaliska anarki.

Mann Ett av Hitlers starka plus är hans förakt för den dekadenta och depraverade konsten, som kubism, omelodisk musik och expressionistisk litteratur.

Freud Ändå har ingen såsom han frambesvurit just fulheten i världen i form av atonal musik, abstrakt konst, funktionalistisk arkitektur och vulgär litteratur. Det är ju allt vad mannen är – vulgaritet, känslolöshet, hårdhet, omänsklighet och destruktivitet. Vi lever i den genomförda anarkins tidevarv, och han är dess yppersta representant.

Mann Gudskelov finns ännu vi, som kan utgöra en viss motvikt till honom.

Zweig Ja, men hur länge, Thomas? Din bror är redan bannlyst, och hans böcker bränns vid offentliga autodaféer. Snart ligger vi också där, korsfästa, fastspikade på brinnande pålar.

Mann Det tror jag inte.

Zweig Det tror jag, hur oantastliga vi än är.

Strauss Jag har det i så fall bättre. Musiken är alltid osårbar hur dålig den än är. Ni skulle ha blivit musiker i stället, pojkar.

Freud Nej, då hade vi inte fått skriva sanningen. Musik är bara vackra drömmar utan sanning.

Strauss Men så länge drömmarna är vackra består musiken, medan få kommer att läsa om dina fula drömmar om hundra år, Sigmund.

Freud Jag håller med dig. Men mina drömmar är sanna.

Mann Obehagligt sanna.

Zweig Och den obehagligaste av dem har besannats.

Freud Vilken?

Zweig Redan för femton år sedan drömde du om mannen som kunde utnyttja Tysklands katastrofsituation till sin fördel. Minns du det, doktor Freud?

Freud Mycket väl. Och den mannen visade sig vara din dubbelgångare.

Strauss Kom sedan inte och säg att ni föredrar den sanningen mot musikens ädlare och vackrare drömmar av odödlighet.

Mann Båda existerar, och vi slipper varken den ena eller den andra.

Freud Du får dras med din obehagliga dubbelgångare tills du dör, Stefan. Det blir ditt öde. Och du, Richard, får ge den obehagliga drömmen som blivit verklighet näring genom din heroiska konstnärsegoism tills du dör. Det blir ditt öde.

Mann Och vad blir mitt öde?

Freud Att genom din krassa materialism få se allting gå i kras, både den obehagliga verklighetsdrömmen och den vackra musikdrömmen.

Zweig Och vad blir vår vän Albert Einsteins öde?

Freud Att få överleva allas våra olyckor.

Strauss Och vad blir ditt öde, doktor Freud?

Freud Att få slippa se någon av mina olycksprofetior gå i uppfyllelse.

Scen 3. München.

Strauss Stefan Zweig har lämnat sitt hem.

Furtwängler Han också?

Strauss Ja.

Furtwängler Då har nazisterna i princip bara Thomas Mann kvar som lojal tysk och moraliskt kulturellt stöd inom litteraturen.

Strauss Menar du att nazisterna uppskattade Stefan Zweig?

Furtwängler Om! Han var i deras ögon den enda perfekta och oantastliga judiska författaren. Hur de än nagelfor alla hans böcker kunde de inte någonstans i dem finna ett ont ord om tyskheten eller nationalsocialismen. De läste hans böcker lika noggrant som Mussolini gjorde det. Det är bara det att han har flytt till England som nu berättigar nazisterna till att stämpla honom och hans böcker som nationalfientliga. Han brinner nu på bålen med Heinrich Mann och Lion Feuchtwanger för sakens skull, fastän Hitler och Himmler och de andra fortsätter att läsa honom av egen privat nyfikenhet. De överväger att göra hans nya roman om Maria Stuart till antiengelsk film med Zarah Leander i huvudrollen. Marlene Dietrich har ju svikit dem liksom alla förnuftiga personer.

Strauss Du är i alla fall inte helt okritisk mot dem?

Furtwängler Vem kan vara det utom den vansinnige? En sådan absolut majoritet som de har med 98 procent av alla tyskar bakom ryggen på sig måste leda till att tåget med en sådan fruktansvärd samlad nationell kraft och fart måste spåra ur efter att det drivit ledarna av företaget i sken och till storhetsvansinne. Tro aldrig att jag hyllar nazismen. Jag vågar vara mycket mera kritisk mot den än du. Jag stannar i Tyskland enbart för musikens skull. Politik vill jag aldrig ha något att göra med, medan du tyvärr låtit dig befläckas av den.

Strauss Min tid som president för nazisternas Riksmusikkammare är lyckligtvis över.

Furtwängler Det har du att tacka ditt samarbete med Stefan Zweig för.

Strauss Ja, "Die Schweigsame Frau" kommer därför att tåga för evigt efter blott två föreställningar.

Furtwängler Säg inte det. I framtiden blir den kanske klassad som en av dina bästa operor, när varken du eller Stefan Zweig eller Hitler längre lever.

Men se, här har vi vår vän författaren. Nazisterna älskar dig, Thomas.

Mann Därför tänker jag nu lämna landet.

Strauss Du också?

Mann Ja. Jag vill aldrig se det mera.

Furtwängler Nazisterna har inget otalt med dig. Du är nu deras främsta internationella stöd. Du är deras enda litterära nobelpristagare.

Mann De har försökt utnyttja mig i propagandistiskt syfte, och det kan jag aldrig förlåta Tyskland. Jag vill omintetgöra allt gott och uppbyggligt som jag någonsin skrivit om Tyskland med att överge detta mitt förbannade hemland.

Strauss Vart skall du då ta vägen? Till Zweig i London?

Mann Åtminstone blir jag en hemlös vagabond som han.

Furtwängler Tänker du besöka honom?

Mann Kanske.

Strauss Han är kanske den mest konsekvente av oss alla. Han sade att han skulle lämna oss vid den första kränkningen av hans privatliv, och det gjorde han också, fastän han inte hade behövt det.

Furtwängler Vad hände egentligen?

Strauss Enbart för sakens skull genomsökte polisen hans hem för att se om där fanns undangömda vapen. Polisen visste att den ingenting skulle finna och utförde undersökningen tämligen lamt och bad om ursäkt efteråt. Han misstänktes inte för någonting. Det var bara en rutinundersökning. Och Österrike är fortfarande inte nazistiskt.

Furtwängler Men terror förekommer, infiltrationen fortskrider, Dollfuss har skjutits, och Mussolini har övergivit Österrike för att i stället gå i maskopi med galningen-djävulen Hitler.

Strauss Ja, det ser mörkt ut.

Mann Men doktor Freud stannar i Wien.

Strauss Det gör de flesta judar.

Furtwängler Här kommer vår vän doktor Freud. God middag, herr doktor!

Freud God middag. Vad menar ni om vår vän Stefan Zweigs flykt?

Mann Hans flykt?

Freud Ja, mannen har ju flytt utomlands.

Strauss Utan logisk anledning. Nazisterna läser honom fortfarande mer än någon annan.

Furtwängler Vi stannar kvar och kan kritisera regimen ändå hur mycket som helst utan att den bråkar med oss. Bara Mann här är bitter, medan Zweigs flykt mera liknar förföljelsetamani.

Freud Just det. Han flydde. Och vad flydde han ifrån? Enbart sin egen fruktan. Han upplevde att Hitler var honom alltför nära på Berchtesgadens berg mitt emot hans hem. Han lämnade Österrike för att han är rädd.

Strauss Rädd för vad?

Freud För sin egen skugga. Han har aldrig skrivit något emot nazismen och ännu mindre skrivit något för den, men ändå är han mer än någon annan författare intimt förknippad med den, ty han förstår den som ingen annan. Alla nazister har läst hans politiska roman "Fouché" ytterst noggrant och lärt sig all sin slughet därifrån. Känner ni till hans hemliga manuskript "Förvandlingens rus" som han ej vågade publicera? Det verket är ingenting annat än en analys av det tyska folkets förtvivlade tillstånd efter kriget och hur de bara kan ta sig ur den förtvivlan genom att följa den brottets väg som nazismen visar dem vägen till. Vägen till nazismen är klart och logiskt utstakad för hela det tyska folket, och ingen har förstått det bättre än Zweig. Därför känner han själv skuld för vad han litterärt har åstadkommit och för nazismens maktövertagande. Ingen är oskyldigare än han, men han känner skulden, liksom hela det tyska folket kommer att få känna den. Därför begår han denna förtvivlade handling att lämna hem och trygghet och ekonomi och fru och allt och börja på nytt från ingenting i England vid över 50 års ålder. Det är lika förryckt som nazismen. De går hand i hand. Zweig upplever Hitler och nazismen som sin dubbelgångare, Hitler och Zweig har levt många år tillsammans mitt emot varandra på sina bergstoppar, och först på senare år har Zweig blivit medveten om denna dubbelgångare och skrämts från vettet av den, samtidigt som Hitler och nazismen själva skenar iväg och blir allt vettlösare. Ingenting är farligare för en själv än ens egen fruktan, den är alltid farligare än det man fruktar, och Stefan Zweig har fallit för den. Och genom att försöka fly från den gör han den bara värre för sig själv samtidigt som den i verkligheten även tycks växa. Redan har Mussolini fallit för Hitlers falska bländverk.

Mann Jag lämnar ej Tyskland av flyktmotiv utan blott för att kunna sätta i gång med att effektivt bekämpa tyskhetens självdestruktivitet.

Strauss Det är det som är felet med Zweig: han kan aldrig ta till vapen, slå till eller attackera. Hellre flyr han och går han under jorden.

Freud Ja, det är felet med honom, och det blir hans och Tysklands undergång. Ty ingen har ett effektivare medel än han till att bekämpa den nazistiska faran i sin konst, då han enligt amerikansk statistik är världens mest lästa författare. Men han vägrar befatta sig med ordets politiska makt. Hellre flyr han.

Strauss Och så växer den onda makten.

Freud Så länge han flyr slipper han den aldrig.

Mann Å andra sidan kan han inte heller bekämpa den utan att gå under själv.

Furtwängler Vad menar du?

Mann Om din teori håller, doktor Freud, kan han aldrig angripa sin egen dubbelgångare utan att själv gå under på kuppen.

Freud Det är riktigt. Å andra sidan måste han förr eller senare stanna och slåss. Man kan inte fly i det oändliga. Förr eller senare måste han avrätta sin dubbelgångare Hitler i bokform.

Strauss Och vad händer då?
Freud Det självmordet får ni uppleva, inte jag. Men så universellt tysk som hans penna är kommer varken han själv eller Tyskland att överleva det.
Mann Det finns ingenting kusligare än profetior.
Freud De är kusliga bara när de väcker en sådan fruktan att de materialiseras.
Strauss Hälsa Stefan från oss, Thomas.
Mann Han lär föra en mycket enkel tillvaro i London.
Freud Vi kommer nog alla dit så småningom.
Furtwängler Icke den tyska musiken. Den skall alltid överleva med Tyskland i Tyskland.
Freud Ja, den är den tyska evighetsdårskapens och dess obotliga hybris' eviga manifestation. Det tyska övermodet är genom den självdestruktivt men evigt. Det blir något för dig att skriva en bok om, Thomas.
Mann Det blir efter "Josef och hans bröder" i så fall.
Freud Då är det för sent. Då kan du inte längre hjälpa Tyskland. Varna Tyskland nu innan det ännu har förintat sig självt.
Strauss Du ber honom göra vad endast Stefan kan göra.
Freud Kanske du har rätt.
Mann Adjö, mina herrar. Om vi ses igen blir det i utlandet.
Freud Ja.
Strauss Då ses vi inte igen.
Furtwängler Du lämnar oss i sticket.
Mann Jag föredrar livet framför er heroiska men, som Freud säger, morbida musik.
Furtwängler Vi föredrar att dö för Tyskland och dess bästa väsen.
Mann Adjö.
Freud Adjö.

Scen 4. En mörk enrummare i London.

Mann Det var en sorglig bostad du har funnit dig.
Zweig Hur så?
Mann Om man jämför med hur du levde i Österrike.
Zweig Ändå har jag på något sätt funnit frid här i London.
Mann Hur så?
Zweig Jag kan inte glömma de förfärliga oroligheterna i Wien 1934, då Dollfuss blev mördad. Läget i Europa är så fruktansvärt spänt att alla strängar kan brista när som helst, och värst var det i Österrike. Jag stod inte ut med spänningen. Därför valde jag att lämna det innan strängen brast. Jag har levat enkelt och utan min fru sedan dess i "splendid isolation" och utan något nämnvärt umgänge. Och Europa verkar också på något sätt att ha stabiliserats. Mussolini fruktar en tysk-engelsk pakt, engelsmännen fruktar en tysk-italiensk pakt, och Hitler fruktar en engelsk-italiensk pakt, och alla gör allt för att hindra att någon pakt äger rum. Men jag kan inte hindra mig själv från att återbesöka Österrike. Jag måste alltid dit tillbaka då och då för att besöka min gamla mor och mina vänner, och varje gång tänker jag: det är sista gången, ty jag känner tydligare för varje gång hur spänningen stegras till det outhärdliga och hur utlösningen måste komma. Österrike kommer att falla, och därigenom kommer Europa att falla. Det finns ingen väg tillbaka.
Mann Du har aldrig skrivit så väl som efter din frivilliga landsflykt. Varför envisas du med att aldrig vända din penna mot nazismen?

Zweig Det vore att ta livet av mig själv. Det vore att slita mitt eget hjärta ur kroppen. Hela mitt liv hittills har varit fulländat opolitiskt och pacifistiskt. Jag kan icke predika krig, inte ens mot Hitler.

Mann Freud betraktar Hitler som din onda motsats och dubbelgångare.

Zweig Hitler har ingenting gemensamt med mig.

Mann Utom den judiska bakgrunden. Att hans farfar var jude kan aldrig bortförklaras och allra minst av honom själv.

Zweig Du tror på den myten?

Mann Det gör alla judar som känner sin ras.

Zweig Hitler är i så fall den mest extremt ojudiska av alla judar. Han är en fullkomlig materialist som predikar att vetenskapen har segrat över kristendomen och kommer att omöjliggöra existensen av all religion, och judendomens värsta resultat i världen menar han att är den materialistiska marxismen–kommunismen, som är lika antijudisk som han själv.

Men varför talar du om Hitler? Varför för du honom på tal? Varför plågar du mig så? Kan jag inte få leva i fred för honom här i detta naiva England, som inte anar vad som skall komma?

Mann Det var du som förde honom på tal.

Zweig Var det jag?

Mann Ja. Han håller på att gå dig på hjärnan.

Zweig Det är inte så konstigt. Man kan inte undgå att påminnas om den gräsliga människan varje dag nu för tiden.

Mann Äntligen sade du något styggt om honom.

Zweig Gjorde jag det? Det var inte meningen. Så som jag ser det är Österrikes och Europas enda hopp Mussolini. Så länge han hindrar Hitler från att annektera Österrike kan kriget inte bryta ut.

Mann Mussolini är i förbund med Hitler.

Zweig Jag hoppas ändå Mussolini inte ger upp Österrike. Det är vårt sista hopp.

Mann Trivs du här i England?

Zweig Ja, på ett sätt. Jag är inte så känd här och kan leva här tämligen anonymt.

Jag siktar just på att flytta in i ett vackert hus i Bath uppe på ett berg som påminner mig om Salzburg.

Mann Jag hörde en engelsman nyligen som kallade dig för en tysk Shakespeare.

Zweig Jag är österrikare.

Mann Och därmed slår du mig ur brädet, som bara är tysk. Jag vet vad det betyder att du håller på att du är österrikare. Det ger dig en mera internationell rang.

Zweig Vart ämnar du ta vägen?

Mann Jag far till Amerika. Det bor många landsflyktiga tyskar där redan. Du skulle också komma dit. Där är de mera entusiastiska för dig än i något annat land.

Zweig Just det skrämmer mig. Men jag är nyfiken på Sydamerika. Jag behöver upptäcka nya världar nu när de gamla skyndar mot sitt slut.

Mann Glöm aldrig Europa.

Zweig Det kommer jag aldrig att kunna göra, och det kommer att bli min död.

Mann Hur så?

Zweig Hemlängtan. Den blir min dödliga sjukdom. Jag lider av den redan. Jag kommer aldrig att få återse Wien, Salzburg eller min mor.

Mann Du är så blödig.

Zweig Du är så okänslig. Därför blir dina romaner för långa och torra.

Mann Dina är alldeles för nervösa.

Zweig Vi kompletterar varandra.

Mann Jag måste gå nu. Jag hoppas vi ses igen i Amerika.

Zweig Kanske.

Mann Sköt om dig.

Zweig Hälsa Albert Einstein.
Mann Tack. Farväl, Stefan.
Zweig Farväl, Thomas.
(*De trycker varandras händer. Thomas Mann går.*)

Scen 5. Samma ställe.

Zweig Välkommen, doktor Freud, till min ringa bostad.
Freud Tack. Jag är rädd att vi numera sitter i samma båt.
Zweig Jag är rädd för det också.
Freud (*sätter sig och suckar tungt*) Jag har blivit en gammal man, Stefan.
Zweig Det märks då inte.
Freud Men du har alltid varit äldst och yngst av oss alla. Har ditt hår inte blivit gråare av Anschluss, så har dock din blick blivit mera lidande.
Zweig Är det så konstigt?
Freud Kriget har börjat, Stefan. Ett nytt världskrig har börjat. Det är vad Hitlers ockupation av Österrike i verkligheten innebär. Jag kommer icke att överleva detta andra världskrig.
Zweig Det första var illa nog.
Freud Du tog orden ur munnen på mig. Ett världskrig var ett för mycket, men två är för mycket för mig. Man kunde till nöds överleva ett, men två kan jag aldrig acceptera.
Zweig Efter Anschluss har jag ej fått några kommunikationer från Österrike. Alla brev till en berömd jude som jag beslagtogs väl av nazisterna.
Freud Jag förmodar det. Men du kan vara glad som ej har hört någonting.
Zweig Vad är det jag inte har hört?
Freud Sanningen. Vet du hur Anschluss gick till?
Zweig Jag vet att Mussolini inte gjorde något för att förhindra det.
Freud Mussolini hjälpte Hitler till dådet. Hitler frågade Mussolini om tillåtelse, och Mussolini gav den. Det gör Hitler och Mussolini till det nya världskrigets anstiftare och till historiens största skurkar. De har ingått ett brottsligt politiskt äktenskap med varandra. England och Frankrike får aldrig förlåta dem.
Zweig Ännu har inte ett skott avlossats i ditt nya världskrig. Ännu reglerar freden.
Freud Det första Hitler gjorde i Österrike var att arresterar 76,000 människor enbart i Wien – socialdemokrater, medlemmar av den marxistfientliga Vaterländischer Front, kommunister och judar. Vart har dessa 76,000 människor tagit vägen? De har bara försvunnit!
Zweig Du behöver inte säga mer.
Freud Men man anar deras öde när man med egna ögon får se hur vanliga oskyldiga politiskt och religiöst fläckfria medborgare blir behandlade av nazisterna. Jag fick se hur vanliga människor hoptals drevs ihop på måfå på Wiens gator och kommenderades till att rengöra nazitruppers avträden. De tvingades till att torka upp nazisternas skit!
Zweig Jag har hört ännu värre saker berättas.
Freud De värsta var väl om din egen mor?
Zweig Ja.
Freud Hur avled hon egentligen?
Zweig Hon var 84 år och fick i egenskap av judinna inte sätta sig på en vanlig parkbänk och vila sig när hon var ute och gick. Den lyxen har Hitler förbjudit alla judiska åldringar. När hon döende låg på sjukhuset efter att ha hetsats till mardrömskval av nazistpropagandan, och min kusin var den enda anhöriga hos

henne, fick hennes sjuksköterska inte stanna under samma tak som han eftersom han var jude. Hon kunde ju bli rasskändad. Allt detta i enlighet med den nazistiska lagstiftningen. Bara för att sköterskan skulle få stanna hos min döende mor måste alltså min sextioårige kusin lämna henne att dö i denna nazistsköterskas vård.

Freud Och du skriver fortfarande ingenting emot nazismen?

Zweig Det är det sista jag gör i livet.

Freud Du är envis.

Zweig Jag är trogen mina ideal.

Freud Trivs du här i England?

Zweig Så länge freden varar. Jag får leva och verka i fred här men är mest på resande fot utomlands.

Freud Har du varit i Amerika?

Zweig Två gånger. Om jag någonsin nödgas fly även från England blir det till Brasilien.

Freud Ja, Rio och Bahia sägs vara vackert.

Zweig Ett vackrare land finns inte.

Freud Du tror alltså att du kommer att kunna överge Europa?

Zweig Ja, tyvärr. Som du själv säger: det nya kriget, den omänskliga Hitler, den bruna terrorn griper omkring sig. Endast jag kan aldrig ta den på allvar, och jag kan endast leva bland folk och i ett land som likaledes vägrar att ta den på allvar. Jag är född naiv i en naiv värld i en naiv tid, och den godtrogna naiviteten skiljs jag aldrig från.

Freud Du måste dock en dag reagera mot nazismen. Eller beundrar du den hemligt, som så många andra kulturpersonligheter gör? Ty visst är den ju imponerande! Hitler har ryckt upp en drunknad nation ur det yttersta eländet och kaoset och gjort därav en stormakt!

Zweig Du plågar mig med din politik.

Freud Du kan icke blunda för verkligheten.

Zweig Hitler förföljer mig som värst genom mina bästa vänner. Varför måste alla tala om Hitler med mig?

Freud Därför att du inte vill avslöja din egen dubbelgångare.

Zweig Dubbelgångare?

Freud Ja. Du törs inte se honom i vitögat. Du vågar inte avslöja honom för dig själv eller för världen. Allt vad Hitler har predikat och uttryckt har alla tyskspråkiga människor i hemlighet tänkt och allra mest du, tyskspråkighetens förnämsta representant. Han är en inkarnation av dina och alla tyskars hemligaste och dunklaste tankar och drifter. Och inte förrän du och den tyskspråkiga världen vågar erkänna det kommer ni att få bukt med honom. Han är den universella tyskhetens omedvetnaste undermedvetna.

Zweig Du är besatt.

Freud Gift inte om dig. Vad du än gör, så gift inte om dig. Den gamla världen kraschade i första världskriget när du älskade för första gången. Hitler blev politiker när ni gifte er, och när han blev rikskansler skilde du dig förnuftigt nog från din fru. Det har du själv sagt. Du ville inte han skulle fortsätta längre. Ingen har som du undervisat nazismen i politisk slughet genom din bok om Fouché, den perfekta politikern, Machiavellis hänsynslösa furste i modern dräkt. Du bär nazismen inom dig liksom alla tyskar och vägrar erkänna det och exorcera den. Du är lika besatt av nazismen själv som alla tyskar och nationalsocialister!

Zweig Tig! Du är inte min vän längre! Jag känner er icke längre, doktor Freud, och ber er härmed avlägsna er från min våning.

Freud Förr eller senare måste du likvidera nazismen inom dig, inom världen och inom alla tyskar. Och endast du kan göra det.

Zweig Du vet inte vad du talar om. Är du från vettet? Har du själv gått in i ett slags storhetsvansinnig psykos, när du på detta makabra sätt tror oss vara ansvariga för andra människor än oss själva?

Freud Det att du förnekar att du förstår vad jag säger övertygar mig om att jag har skjutit i prick. Jag har alltför väl vetat vad jag har talat om. Du förvaltar ordet, Stefan Zweig, samma ord som skrivit hela Bibeln och hela världshistorien. Gör din plikt, avrätta nazismen, ty det blir värre sedan, när du till slut ändå tvingas göra det. God afton, min vän.

Zweig Adjö, doktor Freud. Ni är icke välkommen tillbaka, åtminstone inte innan ni har blivit förnuftig och saklig igen.

Freud Jag är medveten om att jag stuckit kniven i ditt innersta. Men det var bara min plikt som själsdoktor, och jag har nu gjort vad jag har kunnat för er och för Tysklands och världens själ.

Zweig Ni har krossat min vänskap för er.

Freud Den var värd att krossas för sanningens skull.

Zweig Er sanning stinker.

Freud Jag vet att den är ful och obehaglig, men era pacifistiska illusioner är för fagra för att kunna hålla. Ni lever i ett förflutet paradiset som inte finns längre, Stefan Zweig. Ni kan icke klara er i den nya hårda världen om ni håller fast vid den gamla som redan är död.

Zweig Ni tjatar, doktor Freud. Jag har redan sagt adjö. Ni får fortsätta rasa där ute.

Freud Där ute rasar världen i stället för mig. Och den kommer att rasa värre inom ert inre än vad jag någonsin kommer att kunna göra.

Zweig Adjö, doktor Freud.

Freud Adjö, unge man. Ni kommer att ge mig rätt en dag.

Zweig Ni och världen har fel. Jag är utan ansvar.

Freud Den som har rätt kan endast bevisa det genom att gå under för det. Jag vill inte se er gå under.

Zweig Vill ni hellre se världen gå under?

Freud Ja.

Zweig Det kommer vi nog båda att få slippa. Adjö, herr doktor.
(stänger dörren efter doktorn med en lång svår suck.)

Akt IV.

Scen 1. Mötet i München, september 1938.

Chamberlain Är herr Hitler på mycket dåligt humör?

Mussolini Nej då, han är bara rasande.

Chamberlain Han blir rasande för vad man än säger till honom. Man kan inte tala till honom som till en vanlig politiker.

Mussolini Han är en högst ovanlig politiker.

Chamberlain Jag börjar förstå det samtidigt som jag blir mer och mer konfunderad av honom. Skall man ta honom på allvar, eller skall man ta honom som ett stort dåligt skämt? Menar han allvar, eller driver han med oss? Är han klok eller spelar han teater, är han så vanvettig som han verkar eller menar han vad han säger, tror han själv på vad han säger eller för han oss alla medvetet bakom ljuset? Jag vet i sanning inte var jag har den besynnerlige karlen.

Mussolini Jag vet var jag har honom. Mig kan han inte lura. Han tror att han har lindat mig om sitt lillfinger, men det är i själva verket jag som lindat honom omkring mitt lillfinger. Han har alltid trott att han har kunnat lura mig, men det är i

själva verket jag som alltid har lurat honom! Jag har utnyttjat honom till att göra Italien mäktigast vid Medelhavet! Han tror att jag är hans bundsförvant, men i själva verket har jag aldrig svikit Storbritanniens förtroende.

Chamberlain Ni gav honom dock Österrike.

Mussolini Nej, han tog det själv.

Chamberlain Ni gjorde ingenting för att hindra det.

Mussolini Jag räddade Europa från världskrig med att låta honom kasta sig i fördärvet och bemäktiga sig Österrike. Tack vare mig avlossades inte ett enda skott vid Anschluss.

Och nu står vi båda inför en lika utmanande situation. Om vi hanterar Hitler rätt, herr premiärminister, kan vi genom att låta honom få Tjeckoslovakien försäkra den eviga freden.

Hitler (instormande) Förbannade inbilska kråkskrämman, vad menar ni egentligen, herr britt, med att kräva att tjeckerna inom sudetlandet skulle garanteras vissa säkerheter?

Chamberlain Herr Fuhrer, jag har inte kommit till Munich för att utstå förolämpningar från er.

Hitler Det skiter jag i! Det är ni som förolämpar mig! Ni förolämpar alla de stackars förtryckta och förföljda sudettyskarna med er förbannade inskränkthet och okunnighet om deras villkor! Vad vet ni om livet egentligen, herr högfärdige engelsman? Ni är en stel och tråkig aristokrat, medan jag kommer från den breda massan och har blivit Tysklands enväldige diktator för evig tid helt genom min egen förtjänst med att arbeta mig upp från ingenting! Ni är en nolla, förbannade mallapa där!

Chamberlain Är vi här för att gräla eller för att göra affärer?

Hitler Med er kan man inte göra affärer. Ni begriper ju ingenting av verkligheten. Ni är en förbannad mops, det är vad ni är.

Chamberlain Nu räcker det.

Hitler Ja, det gör det verkligen, värdelösa fähund där.

Mussolini Lugna dig, Adolf. Hela världen betraktar oss.

Hitler Du håller käften, din mus. Låt världen betrakta oss. Låt den se hur nesligt, hur skymfligt, hur skandalöst engelsmännen av ren okunnighet låter de nödlidande sudettyskarna torteras ihjäl av de grymma tjeckiska tyrannerna, som får alla sina direktiv från mänsklighetens fiende i Moskva.

Chamberlain Angrip gärna Ryssland, men låt tjeckerna vara i fred.

Hitler Om jag låter tjeckerna vara i fred kan jag inte angripa Ryssland, din sopprot! Har du ingenting annat än sågsån i skallen?

Mussolini Lugna dig, Adolf. Detta är ett historiskt ögonblick. Hela världen väntar på att vi tre här och nu skall befästa den eviga freden.

Hitler Freden? Ha! Ja, jag lovar högtidligt på heder och samvete att jag efter Tjeckoslovakien aldrig mer skall genomföra några territoriella krav på fredlig väg. Om ni inte låter mig få Tjeckoslovakien utan vidare så blir det krig. Förstått?

Chamberlain Inga fler territoriella krav efter Tjeckoslovakien?

Hitler Garanterat inte.

Mussolini Vi har makt att här och nu befästa den eviga freden genom denna fredliga uppgörelse.

Chamberlain Men vad skall tjeckerna säga?

Hitler De skall tiga.

Chamberlain Tjeckoslovakien är ett högt pris för freden.

Hitler Acceptera det eller låt bli. Om ni inte accepterar det blir det krig.

Chamberlain Ingen vill ha krig.

Hitler (avsides) Utom jag.

Chamberlain Kan jag tro på er fred om vi ger er Tjeckoslovakien?

Hitler Ni är så illa tvungna. Ni har inget annat val.

Mussolini Att vi ger honom Tjeckoslovakien är det enda som kan rädda freden.
Chamberlain Kör till. Låt oss rädda freden då. (*börjar underteckna avtalet.*)
Mussolini (utbyter menande blinkningar med Hitler) Detta är ett historiskt ögonblick.
Chamberlain (till publiken) Ingenting vill världen hellre ha än fred,
och jag skall bli mannen som rör hem den.
Hitler Världen skall prisa er därför till evärdliga tider
men mig ännu mer för att jag var så nådig.
Mussolini Aldrig tidigare har en italienare så suveränt och klokt avgjort hela
Europas öde i positiv riktning.
Hitler Låt oss skaka hand alla tre.
Chamberlain För freden för framtiden!
Mussolini Vad världen skall jubla när den får höra vad vi har beslutit!
Hitler Vad tyskarna skall jubla när de får Tjeckoslovakien så lätt.
Chamberlain Om jag har åstadkommit något som kan kallas gott och varaktigt
under hela min politiska bana, så var det detta. Storbritannien har i denna stund
anledning att vara stolt över mig.
Mussolini Och Italien över mig.
Hitler Och världen över mig.
(*Alla tre skakar leende hand med varandra och poserar med smil inför blixtrande kameror.*)

Scen 2. England.

Lotte Vill du verkligen gifta dig med mig?
Zweig Varför skulle jag inte vilja det? Jag tror ännu på lyckan, Lotte. Freden är
ännu ej helt förlorad. Jag har fått en inbjudan till Pennklubbens konferens i
Stockholm, och något säger mig att Sverige kunde bli ett lämpligt hemland för
framtiden. Jag älskar detta England, men Englands förhållande till alla tysktalande
mänkor är spant. Vi kan aldrig bli hemmastadda här. Dessutom är du allt jag har.
Du har stått vid min sida nu i flera år, som min ständiga sekreterare är du mig
oumbärlig, och jag är skyldig dig ett äktenskap för din äras skull. Dessutom är det
min chans att utmana ödet. Jag vill tro att freden och lyckan ännu är möjlig. Något
säger mig, att om vi bara blir gifta innan kriget bryter ut, så blir det inget krig.
Lotte Då förstår jag din brådska. Men vad säger din förra fru?
Zweig Hon är min bästa vän, och jag släpper aldrig kontakten med henne. Hon
har sina döttrar att leva för som inte är mina, och för mig betyder arbetet allt. Endast
du kan hjälpa mig upprätthålla mitt arbete.
Lotte Bara inte din dubbelgångare kommer emellan.
Zweig Vem?
Lotte Hitler.
Zweig Tala inte om honom! Sigmund Freud var min bästa och äldsta vän, men
jag kunde aldrig förlåta honom att han jämförde mig med Hitler.
Lotte Det var kanske i all välmening.
Zweig Nej, Lotte, så befängd får inte en så begåvad man bli, att han ställer mig
till svars för en Hitlers karriär och påstår att jag ensam skulle kunna åtgärda den.
Ju klokare en man är, desto mindre förlåtligt är det om han ger vika för gaggighet.
Lotte Han dog lycklig.
Zweig Men i svåra plågor. Han betraktade kriget som oundvikligt. Jag vill att han
skall få fel.
Lotte Han avrådde dig även från att gifta om dig. Den olycksprofeten! Låt oss
komma honom ordentligt på skam.
Zweig Ja. (*De kommer till äktenskapsbyrån.*)
Tjänstemannen Ja, vad önskar ni?

Zweig Vi önskar gifta oss. Här är alla våra papper.
Tjänstemannen Allt verkar vara i sin ordning. När vill ni gifta er?
Zweig Är det möjligt redan i morgon?
Tjänstemannen Låt oss se. Det är lördag den 2 september 1939 i morgon. Det är en ypperlig dag. Det går bra.
Zweig Tack för det. (*andas ut av lättnad.*)
Allt är klart, Lotte. Vi får gifta oss i morgon.
Lotte (*trosvisst*) Vi skall undvika kriget.
Zweig Ja. (*De omfamnar varandra och kyssas.*)
(*En ung tjänsteman kommer inrusande.*)
tjänsteman 2 Tyskarna har anfallit Polen. Det betyder krig. Jag måste gå hem genast.
(*går ut andra vägen.*)
Tjänstemannen Vad? (*slutar skriva. Stefan och Lotte mållösa.*)
Zweig Det måste inte innebära krig.
Tjänstemannen (*arg*) Jo, det måste det! Så här kan det inte få fortsätta! Först Österrike, sedan Tjeckoslovakien, och nu Polen! Det måste bli ett slut!
Zweig Ni har inte skrivit färdigt vårt äktenskapstillstånd.
Tjänstemannen Jag beklagar, men ni är båda österrikiska medborgare. Om det blir krig blir ni båda automatiskt betraktade som fientliga utlänningar. Jag vet inte om ni då kan viga. Jag måste höra mig för på högre ort.
Zweig Vi är flyktingar. Vi har sökt asyl i England. Vårt Österrike, som vi lämnade långt före Anschluss, är inte Hitlers Österrike. Hitlers Österrike har bannlyst mig och utrotat mitt namn från mitt hemland och bränt upp mina böcker. Ni kan inte mena allvar.
Tjänstemannen Jag är ledsen, men Hitler komplicerar situationen rent juridiskt. Ni får vänta i några dagar. Jag tar kontakt med er.
Zweig När?
Tjänstemannen Så fort vi vet om det blir krig eller inte.
Zweig Det måste det bli.
Tjänstemannen Jag är rädd för det också.
Lotte Kom, Stefan. Var inte ledsen.
Zweig Du kunde inte ha sagt någonting mera gagnlöst.
Lotte Jag är ledsen.
Zweig Världen är ledsen, Lotte, men jag är det inte. Jag upphörde att vara ledsen redan under det första världskriget. Det hjälper nämligen inte. Kom. Låt oss gå. (*De går.*)

Scen 3. På ett tåg i Amerika.

Bruno Walter Nå, Stefan, hur trivs du i Amerika?
Zweig Jag saknar Österrike.
Walter Vem gör inte det?
Thomas Mann Det finns lika många tyskar i Amerika som i Österrike. En tysk är aldrig ensam i Amerika.
Zweig Men jag är det så länge Österrike är förlorat.
Mann Du har blivit vemodig på gamla dagar, Stefan. Sådan var du aldrig förr.
Zweig Missunnar du mig det vemodet?
Walter Alla flyr från det utom du.
Zweig Jag tänker på alla dem som inte har flytt från det och som stannat kvar i Österrike och Tyskland med risk för sina liv. Strauss och Furtwängler, till exempel.
Mann Dem går det ingen nöd på. De tjänar ju nazismen.

Zweig De tjänar nazismen lika mycket och lika litet som jag gör det. Jag har aldrig sagt ett ont ord om något tyskt och inte de heller, och därmed endast tjänar vi nazismen.

Walter Furtwängler blev nyligen inbjuden till Sverige för att ge konserter där. När han kom dit bemöttes han med indignation för att han stannade kvar hos nazisterna. Han brydde sig föga om alla okvädingsorden, förolämpningarna och den skändliga behandlingen: han lämnades för det mesta ensam på sitt hotellrum mellan konserterna. Hans enda opersonliga kommentar var: "Varför bjuder de då hit mig?"

Zweig Tyskarna rår inte för Hitler, och Hitler rår inte för sina egna handlingar. Einstein sade mig nyligen att Hitler aldrig hade önskat krig med England, och Einstein är Hitlers första fiende.

Mann Försvaret du Hitler?

Walter Faktum är, att Hitler alltid endast önskat expandera österut. Hans fiender har alltid varit endast kommunisterna. Jag vill inte på något sätt försvara Hitlers förfaringsätt med Polen, men det att England har förklarat Tyskland krig för Polens skull kan i det långa loppet resultera i att ryssarna får en fast hand i Europa. Tyskland kan aldrig besegra England, och det är Hitler medveten om.

Zweig Dock gjorde England rätt i att inte låta tyskarna få Polen utan vidare.

Walter Föredrar du Ryssland och Stalin?

Zweig Jag föredrar vad som helst mot kriget.

Mann Hitler tog Englands krigsförklaring mycket hårt. Han försökte i det längsta få England på sin sida mot kommunismen.

Walter Endast hans expansionsvanvett fick honom att misslyckas.

Zweig Dock var han inte alltid vanvettig. Hans tal till president Roosevelt, till exempel, är ett lysande exempel på hans delvis berättigade insats i Tysklands historia.

Walter Det är onekligen ett intressant tal. Då trodde man ännu att Hitler kanske kunde bli mänsklig.

Mann Jag har det här. Läs det för oss, Stefan. (*tar fram ett papper.*)

Zweig Måste jag?

Walter I din mun kanske Hitler kan bli mänsklig.

Zweig (*reser sig upp och läser*) Herr president Roosevelt! Jag förstår till fullo, att er nations storlek och ert lands omätliga rikedomar tillåter er att känna ansvar för allt som händer och har hänt här i världen. Jag är, herr president Roosevelt, placerad i en mycket mindre och blygsammare ram.

Jag övertog en gång en stat, som stod inför sin fullständiga ruin tack vare sin tillit till den övriga världens löften och demokratiska regeringars vanstyre.

Sedan dess har jag, herr president Roosevelt, bara kunnat fullgöra en enda uppgift.

Jag kan inte känna mig ansvarig för en världs öde, eftersom denna värld inte visade något intresse för mitt eget folks sorgliga öde.

Jag har betraktat mig som av Försynen kallad att tjäna endast mitt eget folk.

– Dag och natt har jag alltid levat för den enda uppgiften att väcka mitt folks krafter, övergivet som det är av hela den övriga världen.

– Jag har övervunnit kaos i Tyskland, återupprättat ordnade förhållanden, enormt ökat vår nationella produktion på alla områden.

Jag har lyckats att åter skaffa förvärvsarbete åt sju miljoner arbetslösa.

– Jag har inte endast enat det tyska folket politiskt, utan jag har också rustat upp det på nytt. Jag har även strävat att riva i stycken det fördrag, som med sina 448 artiklar pålade det mest avskyvärda förtryck man någonsin har väntat att folk och mänskliga varelser skulle finna sig i.

Jag har återfört till Riket provinser som frånrövades oss 1919, jag har fört tillbaka till deras fosterland miljoner tyskar, som hade slitits bort från oss och levde i

elände, jag har återupprättat det tyska livsrummets historiska enhet – och, herr president, jag har strävat efter att uppnå allt detta utan blodsutgjutelse och utan att försätta mitt folk, och därmed också andra folk, i krigets elände.

Jag, som för tjugooett år sedan var en okänd arbetare och soldat utgånngen ur mitt folk, har, herr president, lyckats med detta genom min egen energi.

– Ni, herr president, har i jämförelse med mig haft en mycket lättare uppgift.

Ni blev Förenta Staternas president 1933, då jag blev Rikets kansler.

Från första stund har ni haft ledningen av en av världens största och rikaste stater.

– Ni har till ert förfogande de mest obegränsade naturrikedomar i världen.

– Trots att befolkningen i ert land är knappt en tredjedel större än invånarantalet i Stortyskland har ni mer än femton gånger så stort livsrum till ert förfogande. Förhållandena i ert land har så stora mått, att ni kan ägna er uppmärksamhet åt universella problem.

Edra intressen och edra förslag täcker därför ett mycket större område än mina egna, ty min värld, herr president Roosevelt, är den där Försynen har placerat mig och för vilken jag därför är tvungen att arbeta.

Den är mycket mindre till omfånget – den omfattar endast mitt folk.

Jag tror emellertid, att detta är det sätt varpå jag bäst kan tjäna det vi alla är intresserade av, rättvisan, välståndet, framsteget och den allmänmänskliga freden."

(När han slutar fortsätter Hitlers egen röst från en radio, som någon i taget har satt på.

Rösten har hörts redan när Stefan har läst, men när han tystnar blir rösten klarare och gällare än Stefans:)

Hitler I krigets namn ska jag bygga ubåtar, ubåtar, ubåtar och åter ubåtar.

Och jag ska bygga flygplan, flygplan, flygplan och åter flygplan, och med dem ska jag tillintetgöra mina fiender. Om England vill slåss ett år ska jag slåss ett år, om England vill slåss två år ska jag slåss två år, om England vill slåss tre år ska jag slåss tre år, om England vill slåss tio år ska jag slåss tio år!

Jag ska bomba hela England till ett enda stort mudderfält!

Jag ska utplåna England och stampa ner det i Atlanten!

(Hans röst har i ett långt crescendo urartat till ett tjut. Uppståndelse bland passagerarna.

Man försöker förgäves lokalisera radion.)

Zweig Stäng av, för Guds skull, stäng av! *(Radion knäpps av.)*

Skall man inte ens här mitt i Texas få vara i fred för den galne idioten? Skall han förfölja en vart man än reser? Hur kan man vidare leva med en sådan varelse i världen? Jag står inte ut!

Mann Lugna dig, Stefan. Sitt ner.

Walter Passageraren visste inte vilken våglängd han råkade få in.

Mann Lugna dig. Det är över nu.

Zweig Nej, det är inte över. Kriget rasar och kommer att rasa så länge jag lever.

Tror ni jag kan stå ut med de oupphörliga sömnlösa nätter som kriget ger mig i längden?

Hur kan ni över huvud taget sova mera? Kan ni någonsin tänka på något annat än kriget?

Jag kan det inte. Och det blir värre hela tiden och skall bli värre hela tiden så länge jag lever.

Mann Lugna dig, Stefan. Det är inte ditt krig.

Zweig Jo, det är det. Det är just vad det är. Det är världens största sjukdom, och om jag är något så är det världsmedborgare, och därför plågar mig den sjukdomen till döds. Jag klarar inte av det.

Mann (till Walter) He is all washed up.

Zweig Kalla det vad du vill, Thomas. Du är lycklig som inte är känslig.

Walter Känslighetens dilemma är att den alltid blir lidande.

Mann (menande, med en blick på Stefan) Hur blir det inte då med överkänsligheten?

Walter Man kan skydda sig bara genom att uthärda.

Zweig Nej, Bruno, det kan man inte. Man kan inte skydda sig och allra minst genom att uthärda. Uthärdandet ger ingen bot för plågan.

Jag börjar tro att doktor Freud hade rätt.

Mann Doktor Freud?

Walter I vad då?

Zweig Jag måste avrätta min dubbelgångare. (*Mann och Walter ser på varandra.*)

Walter (efter en paus) Är du sjuk, Stefan?

Zweig (lugn) Nej, jag är fullt frisk. Jag har aldrig varit friskare. Hitler och nationalsocialismen och deras Stortyskland är alla tyskars och all tyskhets onda dubbelgångare, som vi måste befria oss från en gång för alla. Jag måste skriva ut honom ur mig.

Walter (till Mann) Vad menar han?

Mann Jag vet inte. Det verkar som om han hade fattat ett beslut, kanske beslutet att skriva något mot Hitler.

Zweig Ja, mina herrar, tyvärr måste jag avrätta honom. Sedan när jag har gjort det har moren gjort sin plikt och kan gå.

Walter Jag tror att vi här har upplevat ett stycke kulturhistoria.

Mann Om inte världshistoria.

Walter Vad tror du om kriget, Stefan? Kommer vi att överleva?

Zweig Ni kommer att överleva, men jag kommer inte att överleva min dubbelgångare och inte Tyskland heller. Inte heller Amerika kommer att lyckas undvika att bli indraget i kriget. Därför måste jag lämna Amerika.

Walter Vill du inte stanna hos oss?

Zweig Nej. Amerika kommer att bli part i kriget. Jag är född opartisk. Därför måste jag söka mig till ett land som ej kan bli indraget i kriget.

Mann Det landet finns inte.

Zweig Jo, Thomas, ett sådant land finns alltid. Utopierna kan inget krig utrota. Jag söker mig till dem.

Walter Var finns de?

Zweig För tillfället kanske i Rio de Janeiro.

Scen 4. Natt.

(Stefan och Lotte Zweig ligger till sängs. Stefan ligger och kastar sig i oroliga mardrömmar.

Sängen står strax till vänster om mitten av scenen. Slutligen sätter han sig upp, drar med händerna över ansiktet och stirrar tomt framför sig.

Han är tänd och på upphällningen av sina krafter.

Så får han syn på något i kulissen till höger om scenen. Han betraktar det noga och stiger långsamt ur sängen för att gå det till mötes.

Från motsatta sidan av scenen kommer Adolf Hitler honom till mötes.

De går som två spegelbilder mot varandra.

Även Hitler är tänd och på upphällningen av sina krafter.

De är nästan identiska med varandra, men Zweig är äldre och ädlare medan Hitlers utseende är mera tafatt och vulgärt.

De stannar mitt framför varandra.)

Zweig (efter en paus) Varför förföljer du mig?

Hitler Jag är ditt öde.

Zweig Jag vet det.

Hitler Du har ingen chans emot mig.

Zweig Vad gör du här i Rio de Janeiro mitt i natten hos mig? Har du bara kommit för att jävlas med mig?

Hitler Naturligtvis. Vad annars?

Zweig Varför? Vart vill du komma?

Hitler Jag vill bara be dig att inte svika mig.

Zweig Svika dig? Jag?

Hitler Jag har det också svårt. Vi blev tillbakaslagna vid Moskva denna vinter.

Zweig Det var rätt åt er.

Hitler Säg inte så. Du är också tysk.

Zweig Nej, jag är österrikare och jude, precis som du.

Hitler Du är tyskare än någon annan, och bara jag är nästan lika tysk som du. Jag är beroende av dig och ber dig att fortsätta offra dig för mig.

Zweig När har jag offrat mig för dig? Vad har jag någonsin gjort för nazismen? Tvärtom har jag avrättat dig och allt vad du går för i min bok "Die Welt von Gestern".

Hitler Till och med den boken var ett välkommet tillskott till vår tyska litteratur. Ingen har läst dig så ofta och gärna som vi nationalsocialister utom Mussolini. Du har i den boken själv erkänt att omvärldens behandling av Tyskland efter första världskriget var skymflig och att nationalsocialismen var berättigad.

Zweig Aldrig att den var berättigad!

Hitler Akta dig, Stefan! Du sågar av den gren du själv sitter på. Du måste försona dig med oss. Det är din enda möjlighet. Alla dina andra vägar är stängda. Fortsätt och lev i fred, och du ska få se oss segra och utrota kommunismen och stifta evig fred i hela världen.

Zweig Och judarna?

Hitler Vadå judarna? Vi har ingenting ont emot judarna. Det är de som vill korrumpera och underminera oss genom kommunism och krass amerikansk kapitalism. Vi är kristna och är för alla som inte är emot oss.

Zweig Jag vägrar att samarbeta med någon politiker och allra mest med er.

Hitler Det kan du inte vägra i längden. Vi vinner kriget, och snart står till och med Brasilien, liksom Argentina redan gör det, på vår sida. Världen har ingen chans emot oss. Japanerna har tagit Singapore, vi tar snart Suez, därmed är grundpelarna för det brittiska imperiet fallna, och det är bara en tidsfråga hur länge Moskva kan hårdna ut. Du kan inte fly ifrån oss längre. Du ser själv. Jag är även redan i Brasilien.

Zweig Ut härifrån, fördömda vålnad! Vem är du egentligen?

Hitler Ditt och världens öde. Vi två har tillsammans fört upp Tyskland till dess högsta nivå i historien, du inom kulturen och jag inom politiken. Är det inte dags att vi försonas och förenas och tar varann i hand? Goethe hade ingenting emot Napoleon.

Zweig Jag hade heller ingenting emot dig, om du inte förföljde mig och judendomen som du gör.

Hitler Du förföljer judendomen lika mycket själv. Du har själv brottats med det judiska inom dig i hela ditt liv och ofta fördömt och förbannat och förnekat det. Talmud kan du till exempel inte med.

Zweig Ingen har så försonat mig med judendomen som du genom dina förföljelser.

Hitler I så fall har det jag gjort varit av godo.

Zweig Du ensam har anstiftat det andra världskriget. Det gör dig till historiens ondaste människa.

Hitler Stalin är värre. Jag ville aldrig krig med England. Jag ville bara komma åt kommunismen och helst utrota den.

Zweig Därmed lyckas du bara utrota din egen tyska nationalism.

Hitler Men mitt försök att råda bot på kommunismen är heroiskt!

Zweig Men omänskligt och fåfängt.

Hitler Jag har kommit för att ge dig en sista chans. Antingen försonar du dig med oss och tolererar oss, eller också är det slut med dig och judendomen.

Zweig (till den sovande Lotte i sängen) Hör på den! Han hotar!

Hitler Jag varnar dig. Du slipper inte undan ditt och mitt krig med varandra. Jag kan endast segra. Jag är ofelbar.

Zweig Nej, du är inte ofelbar, för du är en jude.

Hitler Det kan ingen bevisa.

Zweig Du kan aldrig befria dig själv från misstanken. Du måste alltid misstänka det själv.

Hitler Gör mig inte arg. Brasilien kan gå med i kriget när som helst. Du har sedan inget land mer att fly till. Och jag kan berätta för dig att din hyresvärd redan överväger att inte låta dig hyra detta hus mera efter denna månad.

Zweig Vill du kasta mig ut ur mitt sista hem, min sista tillflyktsort?

Hitler Den brasilianska pressen är emot dig för att du inte vill skriva om Brasiliens flygpionjäräress. Du är schack matt. Du blir utspydd av denna nya sköna värld bara för att du föredrog den gamla.

Zweig Nu är det nog! Jag måste avrätta dig. Du går för långt.

Hitler (hånfullt) Och hur ska du kunna avrätta mig? Jag befinner ju mig på andra sidan om jordklotet!

Zweig Du skall få se. (vänder Hitler ryggen och går tillbaka till sängen, samtidigt som Hitler vänder honom ryggen och går ut, liksom en hans spegelbild.)
Lotte! Lotte! (väcker sin hustru.)

Lotte (vaknar) Ack, väcker du mig? Jag hade så hemska drömmar.

Zweig Vi slipper dem aldrig så länge vi lever. Det är dags för oss att bryta upp.

Lotte Upp?

Zweig Ja. Stunden har kommit. Är du villig att följa mig?

Lotte Vad menar du?

Zweig Jag menar vår plikt att utföra den mest civiliserade handling en människa kan begå, nämligen självmord.

Lotte Är det dags nu?

Zweig Ja.

Lotte Du vet att jag ingenting annat har att leva för utom dig.
Alltså har jag heller ingenting annat att dö för.
Alltså dör jag gärna för dig och med dig.

Zweig Därför är du min hustru. Två gånger bad jag Friderike dö med mig, men hon hade sina döttrar. Jag har bara mina böcker, som mina landsmän icke mer får läsa. Du har din sjuka hälsa, som plågar dig lika mycket som kriget plågar mig. Vi har ingenting att leva för längre. Låt oss dö tillsammans.

Lotte Ett samlag är en sorts död. En död tillsammans är en sorts samlag.

Zweig Det heligaste av alla samlag.

Lotte Jag följer dig gärna.

Zweig Tack, Lotte.

Lotte Men vad har fått dig att bestämma dig?

Zweig Jag drömde om Hitler i natt. Jag vet att allt vad jag har skrivit emot honom det sista året inte är tillräckligt. Jag måste göra det yttersta och dö som protest mot honom. Det är en kulturrepresentants yttersta åtgärd mot det politiska godtycke som förtrycker honom. Det är det största och effektivaste upproret: individens revolt mot världen. Det är vad självmord är. Och det är det enda som jag har kvar att göra.

Lotte Jag förstår dig.

Zweig Tack, Lotte. Låt oss förbereda oss noga. Jag vill skriva en hel del brev innan jag är färdig. Vi skall ta det alldeles lugnt. Steget från gårdagens värld över

tröskeln till morgondagens är svårt att ta, i synnerhet som tröskeln består av ett världskrig som gör döden ofrånkomlig.

(De lägger sig till rätta på rygg i varandras armar med begrundande uttryck i ansiktet. Så slocknar scenen.)

Akt V, Scen 1.

Hitler Nå, din förbannade stjärtnes, vad ser du så uppskrämd ut för? Vad har du på hjärtat? Tala!

Himmler (stammar) Allsmäktige Führer, Rudolf Hess....

Hitler Ja, vad är det med den lymmeln Hess? Ut med språket! Har han fått scharlakansfeber?

Himmler (stammande) Han har flugit till England.

Hitler Till England? Du yrar. Är du från vettet?

Himmler (visar ett brev) Läs själv. Denna förklaring har han givit.

Hitler (läser) Allsmäktige Führer, Alldenstund jag älskar er såsom en hund sin husse sedan urminnes tider och därtill dyrkar er som en gud och den senaste tiden känt mig helt isolerad från er närhet, har jag velat visa er den fulla vidden av min kärlek och dyrkan på något sätt och därför på eget initiativ flugit till England för att ordna en separatfred mellan er och engelsmännen.

Jag vet ju att ni aldrig ville krig med England utan tvärtom alltid önskade att tillsammans med det brittiska imperiet tåga i härnad mot världskommunismen.

Nu skall jag ordna detta för er. Er trognaste slav intill döden, Rudolf Hess."

Och den galningen har faktiskt gjort det?

Himmler Ja, mein Führer.

Hitler Och hur har engelsmännen tagit emot honom?

Himmler De har isolerat honom och satt honom på sinnessjukhus.

Hitler England, hur kan du vara så blint och vansinnigt att du aldrig har tagit mig på allvar? Hess trodde han kunde få engelsmännen att ta reson, men de dårarna spärrade in honom på mentalsjukhus. Min trogne galning Hess har kommit hem till sinnessjukhuset. Nå, det var den episoden. Vad mera nytt?

Himmler General Montgomery har brutit igenom de tyska linjerna vid El Alamein.

Hitler Rommel erövrar snart Egypten och Suez ändå. Vad mera?

Himmler Brittiska och amerikanska trupper har landstigit i Marocko och Algeriet och håller på att ockupera hela Franska Nordafrika.

Hitler Det är bara tillfälligt. Rommel ska klå lopporna ur pälsen på dem. Vad mer?

Himmler Tre ryska arméer har genom en dubbel front norr och söder om Stalingrad ringat in 22 tyska divisioner mellan Volga och Don.

Hitler Ta om det där.

Himmler Sjätte armén är inringad vid Stalingrad.

Hitler Du ljuger, din hund.

Himmler Det står så i rapporten.

Hitler Står det i rapporten att du ljuger? Jag visste väl det! Rapporterna talar alltid sanning!

Himmler Nej, rapporten säger att sjätte armén är inringad vid Stalingrad!

Hitler Rapporten ljuger! Vem har skrivit den? Han ska skjutas genast! Var är den infernaliske knölen? Jag ska bulta levern ur kroppen på honom!

(har flugit på Himmler och bankar på honom med knytnävorna och har fradga kring munnen.)

Himmler Hjälp! Hjälp!

Hitler Din groteska rumpmes! Tror du jag tolererar sådana rapporter? Tror du jag går på sådana gemena lögner? Jag är ofelbar! Jag är ofelbarare än påven! Tyskar

kan aldrig förlora mot ryssar! Kommunismen kan aldrig och får aldrig segra, så sant som jag här slår ut tänderna ur munnen på dig! Din loppbemängda fähund! Vem kommer med sådana falska lögner?

Himmler Läs själv! (*visar papperet*)

Hitler Din degenererade loppa! Jag nedlåter mig inte till att läsa sådant nonsens! Vad hade du mera för absurda nyheter?

Himmler Stefan Zweig har begått självmord.

Hitler Stefan Zweig? Vem är det?

Himmler En författare.

Hitler Javisst ja, han som skrev boken om Fouché. Det var en bra författare.

Himmler Han var jude.

Hitler Ja, och mot slutet skrev han även mot mig på tyska! Mot mig på tyska! En jude mindre! Gudskelov för det! Han var den farligaste av alla mina judiska fiender! Han stod i spetsen för den judiska världskonspirationen mot mig och Tyskland! Han och Einstein! Och den undermänniskan har begått självmord? Han gav upp mot mig! Han orkade inte motstå mig mera! Jag har besegrat honom! Jag har besegrat världsjudendomen! Nu ska vi ta till med hårdhandskarna mot resten av det fördömda packet! Den sista civiliserade människan är död!

Leve den nazistiska segern! Vi ska besegra världsordningens ärkefiende nummer ett judendomen, även om vi inte besegrar några andra fiender!

Det är dags för genomförandet av den slutgiltiga lösningen av judefrågan! Genomför alla koncentrationslägren! Sätt gaskamrarna i ordning! Utrota dem systematiskt! Inte en enda judisk bärfis ska slippa undan! Mura in dem i Warszawaghattot och slakta dem metodiskt bunt för bunt! Nu är det dags för mitt livs skapelse det nationalsocialistiska arbetarpartiet att visa sitt verkliga ansikte och genomföra min heligaste mission i världen! Nu när Tyskland står på höjden av sin världshistoriska utveckling ska hon bruka sin makt till att genomföra den mest civiliserade handling som någonsin förekommit i historien, nämligen den totala utplåningen av den judiska rasen! Ingen jude ska överleva mig! När de alla är utrotade ska ingen mer kunna säga att det ens någonsin existerat någon jude, och därigenom ska heller ingen kunna säga att det ens någonsin förekommit någon folkutrotning! Judarna fanns ju aldrig! De är bara en lögn, och vi nazister var det som heroiskt åtgärdade den!

Den judiska befläckelsen av mänskligheten ska det bli min eviga världsberömmelse att en gång för alla ha satt stopp för! Bara vi lyckas utrota judarna ska kommunismen och kapitalismen falla av sig själva, och kvar ska endast stå den rena vita blonda sköna perfekta ariska tysktalande rasen, vars vetenskapliga ordning och världsherravälde sedan ska vara oomkullrunkeligt för evigt!

Jag är den nye Kristus, och min mission är heligare än vad hans var.

Inte sant, Himmler?

Himmler Givetvis, min allsmäktige Führer. Men han var jude.

Hitler Även jag är jude, och även jag ska förintä judendomen, liksom han gjorde det med att offra sig själv. Men mitt offer ska bli större. Jag ska offra hela Tyskland för min evigt ofelbara sak. Min korsfästelse ska bli Tysklands korsfästelse inför hela världen till judendomens eviga vanära, och därmed ska den nya religionen genom mig ha erövrat hela världen – den religionslösa religionen utan tro, utan hopp och utan kärlek och helt reducerad till endast den nakna vetenskapliga sanningen utan mystiska spekulationer.

Vi ska avrätta och utplåna alla andra religioner, och judendomen blir bara den första i raden! Rätt så, Himmler?

Himmler Allt vad ni säger, herr Reichsführer, är odiskutabelt och oantastligt i sin suveräna ofelbarhet.

Hitler Just det! Sätt i gång koncentrationslägren, Himmler!

Himmler Ja, mein Führer! (*går*)

Hitler Stefan Zweig är död, judendomen är död, och snart är alla religioner döda medan endast den tyska nationalsocialismen lever kvar med oinskränkt världsherravälde. Alla religioner är endast till för de döda. Låt de döda begrava sina döda. Men somliga är till för att leva, och saliga äro de, ty de skall besitta världen, och det är vi det, ty endast vi är intelligenta nog att fatta, att det enda drullesäkra sättet att överleva på är att döda alla andra...

Scen 2. Efter kriget.

Mann Han begick sitt självmord precis vid höjdpunkten av Hitlers makt när Singapore fallit för japanerna och det brittiska imperiet skälvde som allvarligast inför huggen mot dess djupaste rötter. Efter hans död inträffade Hitlers första motgångar, av vilka den mest definitiva var Warszawaghattots framgångsrika uppror. Sedan kom de första bombningarna av Köln och andra tyska städer.

Om han hade orkat leva i bara några månader till hade han fått se kriget vända sig.

Einstein Ungefär vid hans bortgång inföll även Wannseekonferensen med den slutgiltiga lösningen av judefrågan, som definitivt inledde det ohyggligaste och mest universella brott historien känner. Det slapp han uppleva.

Mann Vad jag undrar är: var han i sitt hjärta tysk eller engelsman?

Walter Han var europé.

Mann Ja, men österrikare. Richard Friedenthal menar att han dog av hemlängtan till Österrike. Fastän han aldrig blev brittisk medborgare stod han dock från krigets första början otvetydigt på Englands sida mot Hitler. Och ingen underrättelse tog han någonsin hårdare än den om Singapores fall.

Walter Han var europé. Hans hjärta blödde ihjäl med Europa.

Mann Även Hitler var europé. Han var mera österrikare än tysk och använde sig av sin tyskhets egentligen blott för sina egna personliga syften.

Walter Vad vill du säga med det?

Mann Att Zweig lika litet som Hitler får sin fullständiga förklaring blott genom att han var europé.

Einstein Vi vet vem Zweig var, men vem var Hitler egentligen?

Walter Freud menade att Hitler var Zweigs motsats, onda genius och dubbelgångare.

Mann Hitler var Zweigs och all tyskhets och Europas öde.

Einstein Det mest svårförklarliga och irrationella med Hitler är hans oerhörda drivkraft som konsekvent genom hela livet var hatet mot judarna. Var fick han det ifrån?

Walter Han var galen.

Mann Nej, så enkelt var det inte, skulle Jung ha sagt.

Walter Han var sjuk.

Einstein Aldrig före 1942. Först efter Zweigs bortgång och de första motgångarna fick Hitler sina spasmer, sin totala oregerlighet och sitt beroende av narkotika, vilket smittade av sig på hela hans omgivning. Från 1943 är alla ledande nazister narkomaner, men före det var alla och i synnerhet Hitler kärnfriska. Endast småningom under 1942 förvandlas Hitler till den gråbleka sludrande och stapplande otillgängliga vålnad med den glasartade blicken som sedan endast urartar både mentalt och fysiskt så länge den består. Men judehatet lämnade honom aldrig.

Mann Har du någon egen teori?

Einstein Hitler var som ni alla mycket riktigt påstår Zweigs och all tyskhets och hela Europas öde. Han var ingenting annat. Han var själv blind för sitt eget och

Europas öde, och hela hans liv är en hopplös kamp för att komma till rätta med det. Han hatar sig själv från början och är av naturen självdestruktiv. Så finner han 1918 denna besynnerliga idé att ta fasta på, att allt är judarnas fel. Och denna enda idé är den enda drivkraften genom hela hans dynamiska karriär från ingenting till en världsterror. Vad är då styrkan i denna idé? Jo, denna idé är ingenting annat än en mask, en förklädnad och en förställning för något annat. Denna idé är formeln genom vilken han uttrycker den yttersta principen för sitt liv. Men denna formel är endast en formel. Verkligheten bakom formeln förstod han aldrig själv, och därför blev den hans undergång.

Mann Vart vill du komma?

Einstein Hitler visste inte själv vad han gjorde, vad han ville eller vad han var ämnad till. Han endast handlade i enlighet med sina överkänslor och sin hyperintuition, och detta materialiserades genom oförsonligheten mot judarna. Men omedvetet var det en annan kraft än den judiska som han försökte komma till rätta med.

Han brottades under hela sitt liv med en oändlig svårighet, som var hans eget öde, som drev honom från vettet, och han försökte i sin förföljelse av judarna komma åt detta öde. Men den som han i själva verket i hela sitt liv försökte rikta sin udd mot och brottas med var Gud, som styrde honom.

Mann Förklara dig.

Einstein Han hatade sitt eget öde för att han visste att det var så destruktivt. Men bakom detta öde stod Gud. Han kunde icke klå Gud: alltså klådde han dem som stod Gud närmast, nämligen judarna. Men just i att han klådde judarna genomförde han sitt eget tragiska öde som Gud hade ämnat för honom och blev han den förfärlige diktator han blev. Men han slutade inte med att bekämpa sitt öde. Han kämpade vildare för varje år och ansatte judarna hårdare för varje år i sitt desperata försök att komma till rätta med Gud och råda bot på sitt eget destruktiva öde. Men just genom denna vanvettiga förföljelse av judarna, som ledde till att han fuskade bort kriget och förlorade det, genomförde han sitt och Europas ohyggliga öde, som Gud hade ämnat honom för. Han vill inte vad Gud vill och försöker kämpa emot och åstadkommer i denna fåfänga kamp just vad Gud vill och han själv inte vill, tills han går under i sin egen och Tysklands och hela Europas ofattbara tragedi. Och som segrare står ödet och Gud i sin outrannsaklighet.

Walter Du menar att Hitler var ett Guds instrument. Men vad gott kan Gud ha velat åstadkomma genom ett sådant instrument, ett sådant gissel, ett sådant öde, en sådan monumental förstörelse? Kan han verkligen ha velat hela den europeiska undergång som Hitler ensam vållade?

Einstein Vi kan aldrig förstå Gud. Kanske var hans avsikt den Israels återupprättelse som nu timar, kanske ville han att kommunismen skulle triumfera genom Stalin, men det senare har jag lika svårt att tro som alla andra.

Mann Stalin och Ryssland är nu ett större problem för världen än vad Hitler och Tyskland var. Det var just denna Stalin och detta Ryssland som Hitler ville förhindra till varje pris och som varken heller England, Amerika eller Europa var betjänta av, och allra minst Östeuropa.

Einstein Som sagt var, vi kan icke förstå Guds avsikter; vi kan endast skåda hans verk och häpna. Hitler var en av hans formler, och den ledde till Europas och kanske åtta miljoner judars undergång. Min relativitetsteori är en annan av hans formler, och den ledde omsider till atombomben. Den evigt förskräcklige Herren har demonstrerat sin makt. Vi kan endast konstatera det, fyllas av fruktan däröver och resignera.

Walter Och Stefan Zweig?

Einstein Han såg det fruktansvärda resultatet av formlerna innan de blev verklighet. Han valde att hellre dö än uppleva det. Något mera civiliserat motiv

har ingen människa haft till att utföra en mera civiliserad handling i just det rätta ögonblicket. Hans protest mot Gud och ödet var starkare i det enda ögonblicket av hans livs slutskede än vad Hitlers var under hela dennes liv.

Mann Var Hitler Stefan Zweigs dubbelgångare?

Einstein Hitler var hela världens onda dubbelgångare, och Zweig var den ende som klarade av honom.

Walter Mysteriet blir bara större.

Einstein Som alla äkta mysterier. Det är de tidlösa historiska fenomenen som gör människan odödlig. Genom sitt mystiska band med Hitler har Stefan Zweig gjort både sig själv och Hitler till en av de eviga gåtorna.

Mann Vi har bara att resignera inför oändligheten.

Einstein Ja, inför den är alla människor små, utom de som försöker gå till botten med den. De fastnar på evighetens stjärnhimmel och blir ett med de eviga stjärnor som i otydbar skrift förkunnade deras öden utan att vi förstod dem.

Slut.